ΕΤΟΣ ΤΡΙΤΟΝ.

ΕΘΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

Ἐκδιδόμενον τὴν πρώτην καὶ δεκάτην ἕκτην ἑκάστου μηνός,

ὑπὸ

Ἀλεξάνδρου Γ. Σκαλίδου

ΤΙΜΗ ΕΤΗΣΙΑΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ ΠΡΟΠΛΗΡΩΤΕΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ.

Ἐν Ἑλλάδι	δραχ. 6.	Μετὰ παραρτήματος	δραχ. 10.
Ἐν Τουρκίᾳ	φράγ. 8.	» »	φράγ. 16.
Ἐν Μολδοβλαχίᾳ . .	φλωρ. 1.	» »	φλωρ. 2.

Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται τὴν 1 Ὀκτωβρίου καὶ λήγουσι τὴν 30 Σεπτεμβρίου.

ΑΘΗΝΗΣΙ.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΔΓΓ. ΚΑΝΔΡΙΩΤΟΥ. ‖ ΟΔΟΣ ΧΡΥΣΟΣΠΗΛΑΙΩΤΙΣΣΗΣ, ΑΡΙΘ. 14.

1868.

ΕΤΟΣ Γ'. ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 77.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 1 Δεκεμβρίου 1867.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.

Βιογραφία. Μίλτων.—Οἱ Κλέφται καὶ τὰ ἑαυτῶν ἄσματα. — Διήγημα. Κλαυδίος ὁ Ἀκηδής. — Ἡ καλλιέργεια τῶν φυτῶν καὶ ἀνθέων. — Ποίησις. —Τὸ Φρούριον τοῦ Καβάλου.—Ποικίλα.

Ο ΜΙΛΤΩΝ

ΥΠΟ ΒΙΛΛΕΜΑΙΝ.

(Συνέχια ἴδε φυλ. 76).

Πολλάκις ἐγένετο λόγος περὶ τοῦ μυσαροῦ συγχρόνως καὶ ἀλλοκότου σκανδάλου τοῦ προξενηθέντος ἐκ τῆς διενέξεώς του πρὸς τὸν Γάλλον Σωμαίζιον (Saumaise) ὅστις, ὑπερασπιζόμενος τὴν μνήμην τοῦ Καρόλου, εἶχε δημοσιεύσει βιβλίον τι πολὺ κατώτερον μιᾶς τόσον ὡραίας ὑποθέσεως καὶ τόσον μεγάλης συμφορᾶς. Ἡ ἀπάντησις τοῦ Μίλτωνος εἶναι κατάφρακτος ἀπὸ ἀγρίαν παλυμάθειαν. Βλέπει τις ἐν αὐτῇ τὸ σχολαστικὸν πνεῦμα τοῦ 16 αἰῶνος, ἐξημμένον ἀπὸ ἀδυσώπητον μανίαν ἐλευθερίας καὶ ἀναμιγνύον τὰ ὀνόματα τοῦ Βρούτου, τοῦ Σαμουὴλ καὶ τῆς Ἰουδὴθ διὰ νὰ δικαιολογήσῃ τὸ κακούργημα τοῦ Κρόμβελλ καὶ τοῦ Βραδσχάου. Ὁ Μίλτων ἦτο σχεδὸν τυφλὸς ὅταν ἤρχισε τὸ πόνημα τοῦτο, καὶ ἐσεμνύνετο ὅτι ἀπέβαλε τὴν ὅρασιν περαιῶν τὸ ἔργον τοῦτο τὸ ὁποῖον ἐνόμιζε πατριωτικόν. Παροργισθεὶς ἀπὸ τὰ μίση τὰ ὁποῖα εἶχε δικαίως ἐξεγείρει καθ' ἑαυτοῦ, ἐδημοσίευσε τῷ 1654 μίαν νέαν *Ἀπολογίαν τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ*. Τοιοῦτον τίτλον ἔδιδεν εἰς τὴν ἀπολογίαν ὀλίγων τινῶν ἀνθρώπων, τυράννων τῆς Ἀγγλίας καὶ ἀποκρουομένων παρ' αὐτῆς· τέλος ἐδημοσίευσε τὴν ἰδίαν ἑαυτοῦ ἀπολογίαν (Defensio auctoris), καὶ πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἂν εἶχεν ἐκτραπῇ, ἐπιτιθέμενος, εἰς βδελυκτὰς βιαιότητας, ἀπολογεῖται ὅμως μὲ ἀταραξίαν καὶ ἀξιοπρέπειαν. Ἀπαντῶν εἰς τοὺς ἀντιπάλους του οἵτινες τῷ εἶχον ἐφαρμόσει τὸν στίχον τοῦτον τοῦ Βιργιλίου,

Monstrum horrendum, informe, ingens, cui lumen ademptum,

Τέρας ἀποτρόπαιον, ἄμορφον, παμμέγεθες, ἐστερημένον τῆς ὁράσεως,

δίδει εἶδός τι περιγραφῆς τοῦ βίου του καὶ τοῦ ἀτόμου του.

Βλέπει τις ἐκ τῆς διηγήσεως ταύτης ὅτι αἱ μικροπρέπειαι τοῦ ἀτομικοῦ συμ-

φέροντος δὲν ἀνεμίχθησαν ποτὲ μὲ τὰ πολιτικὰ πάθη τοῦ Μίλτωνος. Ὑπερβολικὸς ἐν καλῇ πίστει εἶχε θυσιάσει τὴν μετρίαν περιουσίαν του εἰς δῶρα πατριωτικὰ ὑπὲρ τῆς ὑποθέσεως τοῦ Κοινοβουλίου. Μὲ τὸν θεολογικὸν δημοκρατισμὸν τοῦ αἰῶνός του συνήνωνε καὶ ἄλλας πλάνας ἀρυσθείσας ἐκ τῶν προσφιλῶν του σπουδῶν καὶ ἐκ τοῦ θυμασμοῦ πρὸς τοὺς ὡραίους χρόνους τῆς ἀρχαιότητος. Ἡ τραχεῖα σχολαστικότης τῶν Καθαροδόξων, ἡ δικτατορία τοῦ μακροῦ Κοινοβουλίου, τῷ ἐφαίνοντο μιμήσεις τῆς ῥωμαϊκῆς εὐγλωττίας καὶ ἐλευθερίας. Ἡ φαντασία του ὠνειροπόλει τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος (1) διὰ τῶν ὅπλων τῆς ἀγγλικῆς δημοκρατίας. Ἐκφράζει πρὸ πάντων τὴν τοιαύτην ἐλπίδα εἰς μίαν ἐπιστολὴν τὴν ὁποίαν ἀπευθύνει πρὸς τὸν Φιλαρᾶν, λόγιον Ἀθηναῖον, ὅστις ἐταξείδευε τότε εἰς τὴν Εὐρώπην φεύγων τὴν καταισχύνην τῆς πατρίδος του καὶ τὴν τυραννίαν τῶν Τούρκων. Ὁ Μίλτων ὅστις, πάντοτε ἐμπνεόμενος ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν φιλολογίαν, ἐθεώρει ἑαυτόν, ὅτε ἐδέχετο τὰ εὐεργετήματα τοῦ κοινοβουλίου, ὡς Ἕλληνα διατρεφόμενον ἐν τῷ Πρυτανείῳ πρὸς ἀμοιβὴν τῶν ἐκδουλεύσεών του, ἐπεθύμει νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τοὺς Ἄγγλους τὴν ἰδέαν νὰ βοηθήσουν τὰς ἀληθινὰς Ἀθήνας, καὶ νὰ ἐπαναφέρουν ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς πόλεως ἐκείνης τὴν ἐλευθερίαν, τὴν δόξαν καὶ τὰς τέχνας. Ἀλλ' ὁ Μίλτων πρέπει νὰ εἶχεν ὀλίγην ἐπιῤῥοὴν εἰς τὰς ἀποφάσεις τοῦ Κρόμβελλ, ὁ δ' ἐπιδέξιος ἐκεῖνος σφετεριστὴς εὕρισκεν ἀναντιῤῥήτως εὐκολώτερον καὶ ἀσφαλέστερον νὰ καταλάβῃ τὴν Ἰαμαϊκήν.

Μετὰ τὴν βιαίαν διάλυσιν τοῦ μακροῦ Κοινοβουλίου, ὁ Μίλτων, ὡς καὶ πολλοὶ ἄλλοι *ἀνεξάρτητοι*, διετήρησε πλησίον τοῦ Κρόμβελλ τὸ ὑπούργημα τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐπὶ τῆς δημοκρατίας, καὶ ὁ σφοδρὸς ἐκεῖνος δημοκράτης εὑρέθη ὢν γραμματεὺς ἑνὸς τυράννου. Ἡ *Προστασία* ἦτο ἤδη ἐγκαθιδρυμένη ὅταν ὁ Μίλτων ἐδημοσίευσε τὴν δευτέραν του *Ἀπολογίαν τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ*. Ἤδη ἠδύνατό τις νὰ παρατηρήσῃ ὅτι ἡ ἐλευθερία αὕτη, τὴν ὁποίαν ὁ Μίλτων ἤθελε νὰ παραστήσῃ ὡς δικαιολογίαν ἢ ὡς ἀποζημίωσιν τοσούτων βιαιοπραγιῶν, ἀπέληγεν εἰς τὸν δεσποτισμόν. Ἀλλ' ὁ Μίλτων δὲν ἐξυμνεῖ διὰ τοῦτο μὲ ὀλιγώτερον ἐνθουσιασμὸν τὸν ἐξολοθρευτὴν τοῦ θρόνου καὶ τῶν ἐλευθεριῶν τῆς Ἀγγλίας. Δύναταί τις νὰ πιστεύσῃ ὅτι ἡ φαντασία ἐκείνη ἡ φλογώδης, ἡ ῥέπουσα πρὸς τὴν μεταφυσικὴν θεολογίαν, ἡ ὑψηλή, ἡ ἀλλοτρία πρὸς τὰ ἐγκόσμια, ἐξεπλάγη ἐκ τῶν τολμηρῶν ἀνδραγαθημάτων τοῦ Κρόμβελλ καὶ ἐξηπατήθη ἀπὸ τὴν ὑπόκρισιν αὐτοῦ. Ὁ ἔκτακτος ἀνὴρ ὅστις διέπραττε μεγάλα ἔργα καὶ μεγάλα κακουργήματα, πάντοτε ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ· ὅστις ἐστήριζεν ἐπὶ τῶν νικῶν του

(1) Πολλὰ ἔτη πρὸ τοῦ Μίλτωνος καὶ πρὸ τῶν ἐμφυλίων ταραχῶν τῆς Ἀγγλίας, ὅλα τὰ πεφωτισμένα πνεύματα εἶχον ἐκφράσει τὴν αὐτὴν εὐχήν, ἥτις φαίνεται ὡς ἡ φυσικὴ κραυγὴ τοῦ ὀρθοῦ λόγου καὶ τῆς ἀνθρωπότητος. Ὁ μέγας Βάκων, ὑπουργὸς τῆς Ἐλισάβετ, εἶχε σκιφθῆ ὡς πρὸς τοῦτο ὅπως καὶ ὁ γραμματεὺς τοῦ μακροῦ Κοινοβουλίου· ἠγανάκτει διὰ τὴν ὕβριν τὴν ὁποίαν ὁ χριστιανισμὸς καὶ ὁ πολιτισμὸς ὑφίσταντο πρὸ τοσούτου χρόνου διὰ τῆς ἀτιμωρήτου παρουσίας καὶ τοῦ ἀποτροπαίου ζυγοῦ τῶν Τούρκων ἐν τῷ μέσῳ τῆς Ἑλλάδος. Εἰς συγγραφήν τινα εὔγλωττον περὶ τοῦ ἱεροῦ πολέμου (de bello sacro) ἐπεκαλεῖτο κατὰ τῶν βαρβάρων τὴν συνένωσιν καὶ τὰ ὅπλα τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης. Εἰς τὸν αἰῶνά μας δυστυχῶς ἐπεφυλάττετο νὰ εὕρῃ σοφίσματα διὰ νὰ πολεμήσῃ ὑπόθεσιν τόσον ἱερὰν καὶ διὰ ν' ἀρνηθῇ ἀκόμη τὸ δίκαιον αὐτῆς. Ὁπωσδήποτε, ἂν ἡ Εὐρώπη ἀπώλεσε τὴν εὐκαιρίαν τοῦ ν' ἀποκτήσῃ δόξαν ἀθάνατον, φαίνεται ἐν τούτοις βέβαιον ὅτι ἡ δικαία τῶν Ἑλλήνων ὑπόθεσις θὰ θριαμβεύσῃ· θὰ ἐλευθερωθοῦν τόσον καλλίτερα, καθ' ὅσον θὰ ἐλευθερωθοῦν δι' ἑαυτῶν, δι' ἑαυτῶν μόνων. Θαυμάσιον θέαμα! Κατὰ τοὺς πρὸ τοῦ ἡμετέρου αἰῶνας, οἱ Ἕλληνες καταβάντες διὰ τῆς ἀμαθείας καὶ τῆς βαρβαρότητος εἰς τὴν αὐτὴν περίπου κατάστασιν μὲ τοὺς δυνάστας των, ἀτελῶς μόνον θὰ ὠφελοῦντο ἀπὸ ἀπελευθέρωσιν ἥτις ἤθελε τοῖς ἔλθει ἔξωθεν· ἡ δούλωσίς των, πάντοτε μυσαρὰ καὶ ἄνομος, ἦτο ἐν τούτοις, φρίττομεν νὰ τὸ εἴπωμεν, σχεδὸν ἀνάλογος πρὸς τὴν ἠθικὴν των ἔκπτωσιν. Ἀλλ' ὅταν διαδοχικῶς πλουτισθεὶς καὶ φωτισθεὶς διὰ τοῦ ἐμπορίου, ὁ αὐτὸς οὗτος λαὸς ἠσθάνθη πλειότερον τὴν δύναμίν του καὶ τὴν δυστυχίαν του, ὅταν ὁ ζυγὸς τῆς μουσουλμανικῆς κτήσεως, ἂν καὶ ἐν πράγματι ὀλιγώτερον σκληρὸς, κατέστη εἰς αὐτὸν μᾶλλον ἀφόρητος, τότε οἱ ἀγῶνές του, ἐπιταχθέντες ὑπὸ ἀκαταμαχήτου ἀνάγκης, περιέκλεισαν ἐν ἑαυτοῖς ὁμοῦ μὲ ὅλα τὰ αἴτια τὰ ἐκ τῆς θρησκείας καὶ τῆς αἰωνίου δικαιοσύνης πηγάζοντα, ὅλας τὰς πιθανότητας τῆς ἐπιτυχίας. Τὰ πράγματα ἐπιβεβαιοῦσι καθ' ἑκάστην τὴν ἀλήθειαν ταύτην. Ὁ ἐγωϊσμὸς τῆς ἐμπορικῆς πολιτικῆς ἐνδίδει εἰς τὴν γενναιόφρονα ἐπιμονὴν τῶν Ἑλλήνων. Τοὺς ἀφίνουν τοὐλάχιστον νὰ σωθοῦν μόνοι των ὑπὸ τὴν ἱερὰν σημαίαν τοῦ χριστιανισμοῦ. Οἱ Ἕλληνες θὰ ἐπιτύχουν· θὰ γίνουν πάλιν λαὸς Εὐρωπαϊκὸς καὶ ἤδη γίνονται ὑπολογισμοὶ πρὸς ἐπίτευξιν τῆς συμμαχίας των, ἀντὶ νὰ γίνωνται τοιοῦτοι πρὸς διαιώνισιν τῆς δουλώσεώς των.

τὸ ψεῦδος τῆς ἐκ Θεοῦ ἀποστολῆς του· ὅστις ἐνήστευε, προσηύχετο, ἔκλαιεν ἐνώπιον τοῦ λαοῦ· ὅστις εἶχε πάντοτε εἰς τὸ στόμα τὸ Εὐαγγέλιον καὶ τὴν δόξαν τῆς Ἀγγλίας· ὅστις, δεσπότης ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι, ἐταπείνωνε τοὺς ξένους βασιλεῖς μὲ ὑπεροψίαν ὅλως δημοκρατικήν· ὁ λαοπλάνος ἐκεῖνος ὁ τόσον ὑπερηφάνου καὶ ἀῤῥενωπῆς διαγωγῆς, ὁ ψευδοπροφήτης ἐκεῖνος ὅστις ἐφαίνετο ἔχων τόσην πεποίθησιν, ὁ Μωάμεθ τῆς Ἄρκτου καὶ τῆς σχολαστικῆς φιλοσοφίας, ἡ ἰσχυρὰ καὶ ἀνώμαλος μεγαλοφυΐα ἡ ἀναμιγνύουσα ὅλας τὰς ἀντιθέσεις τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς προστυχότητος, τῆς εὐτόλμου κρίσεως, καὶ τῆς ἰδιορῥύθμου παραδοξότητος, ὁ Κρόμβελλ, τέλος, δι' ὅλα τὰ περιστατικὰ τῆς τύχης του καὶ τοῦ χαρακτῆρός του ἦτο ἥρως εὐάρμοστος τρόπον τινὰ πρὸς τὴν ὑπερφυᾶ καὶ ἀλλόκοτον φαντασίαν τοῦ Μίλτωνος. Ἦτο φυσικὸν νὰ τὸν ἐμπνέῃ καὶ νὰ τὸν κατακυριεύῃ ἐνταῦτῷ.

Δίκαιον εἶναι, μολοντοῦτο, νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ὑπάρχει εἶδός τι εἰλικρινείας καὶ τόλμης ἕως καὶ εἰς τὰς κολακείας ὅσας ὁ Μίλτων ἀπευθύνει πρὸς τὸν Κρόμβελλ, πανίσχυρον ὄντα. « Σέβου, τῷ ἔλεγε, τὴν κοινὴν πρὸς σὲ ὑπόληψιν, σέβου τὴν παρουσίαν καὶ τὰς οὐλὰς τόσων γενναίων ἀνδρῶν, οἵτινες ὑπὸ τὰς διαταγάς σου ἐπολέμησαν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας, σέβου τοὺς νεκτέρους τῶν ὑπὲρ αὐτῆς πεσόντων, σέβου τὴν γνώμην τῶν ἄλλων ἐθνῶν, καὶ τὴν μεγάλην ἰδέαν τὴν ὁποίαν σχηματίζουσι περὶ τῆς δημοκρατίας ταύτης τῆς τόσον ἐνδόξως παρ' ἡμῶν ἐγερθείσης καὶ τὴν ὁποίαν τόσον αἰσχρὸν θὰ ἦτο νὰ ἴδωμεν ἐξαφανιζομένην. » Συνάμα δὲ τὸν καθικέτευε ν' ἀποκαταστήσῃ τὴν ἐλευθεροτυπίαν· πλὴν τὴν ἰδίαν ἡμέραν ὅτε τὸ πόνημα τοῦτο προσεφέρθη εἰς τὸν *Προστάτην*, ἐν τῷ ἀνακτόρῳ τοῦ Οὐίνδσορ, εἷς τῶν μᾶλλον ἀγαπητῶν φίλων τοῦ Μίλτωνος καὶ τῶν εἰλικρινεστέρων δημοκρατικῶν, ὁ συνταγματάρχης Ὄβερτον, ὡδηγεῖτο εἰς τὴν εἱρκτὴν τοῦ Πύργου, οἱ δὲ δημοκράται ἠδύναντο νὰ μάθωσι ποῖον δεσπότην ἐγκαθίδρυσαν ἐφ' ἑαυτῶν.

Ὁ Μίλτων ἔζησεν ἀφανῶς ἐξασκῶν τὸ ὑπούργημά του· ἡ στέρησις τῆς ὁράσεως τὸν ἐμάκρυνεν ἀπὸ τὸν κόσμον· ἡ ὑπεροχή του ἔμενεν ἄγνωστος σχεδόν· ἡ ποιητική του μεγαλοφυΐα δὲν ὑπενοεῖτο κἂν ἀπὸ τὸν Κρόμβελλ καὶ τοὺς πιστούς του, καὶ μήτε τοὺς ἐνδιέφερε, καὶ ἂν τὴν ὑπενόουν. Προκειμένου περὶ ἐμπορικῆς τινος συνθήκης ἥτις διεξήγετο ἐν Λονδίνῳ μεταξὺ Σουηδίας καὶ Ἀγγλίας, ὁ Οὐίτλοκ παραπονεῖται εἰς τὰ Ἀπομνημονεύματά του ὅτι Μίλτων τις ἐπιφορτισμένος νὰ μεταφράσῃ εἰς λατινικὴν γλῶσσαν τὸ κείμενον τῆς συνθήκης, προώδευε βραδύτατα εἰς τὸ ἔργον του καθὸ γέρων καὶ ἀόμματος. Ὁ Οὐίτλοκ ἦτο πολιτικὸς ἐπιτήδειος καὶ εἷς τῶν πρώτων συμβούλων τοῦ Κρόμβελλ· ἐνόμιζε βεβαίως ἑαυτὸν πολὺ ἀνώτερον τοῦ γέροντος τυφλοῦ γραμματέως τὸν ὁποῖον ἀναφέρει τόσον ἀδιαφόρως· καὶ ἐν τούτοις ὁ Οὐίτλοκ καὶ ὅλοι οἱ πραγματευόμενοι συνθήκας, ὅλοι οἱ σύμβουλοι τοῦ Κράτους, ὅλοι οἱ σημαντικοὶ ἄνθρωποι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀφῆκαν ἐλαχίστην περὶ ἑαυτῶν μνήμην, ἐνῷ ὁ κόσμος ὅλος εἶναι πλήρης τῆς δόξης τοῦ Μίλτωνος· ἀλλά, μεταξὺ τῶν συγχρόνων του, μισούμενος παρὰ τῶν μὲν, περιφρονούμενος παρὰ τῶν ἄλλων, ἐτιμωρεῖτο διττῶς διὰ τὰς ὑπηρεσίας εἰς τὰς ὁποίας εἶχε καταβιβάσει τὴν μεγαλοφυΐαν του.

Μετὰ τὸν θάνατον τῆς πρώτης του γυναικὸς ἥτις τῷ ἀφῆκε τρεῖς θυγατέρας, ὁ Μίλτων ἐνυμφεύθη ἄλλην γυναῖκα νέαν καὶ εὐειδῆ, ἥτις ἀπέθανε τὸ δεύτερον ἔτος τοῦ γάμου των, καὶ τῆς ὁποίας ἐξύμνησεν ὁ Μίλτων τὴν μνήμην διά τινων στίχων θαυμασίας γλυκύτητος. Στερούμενος ὑποστηρίγματος τὸ ὁποῖον ἦτο ἐπίσης ἀναγκαῖον εἰς τὴν καρδίαν του καὶ εἰς τὰ δεινά του, ἐνυμφεύθη ἐκ τρίτου ἐνάρετόν τινα γυναῖκα τῆς ὁποίας αἱ περιποιήσεις ἐγλύκανον τὰς πικρίας τοῦ γήρατός του. Τότε μόνον, καὶ πρὸς τὸ τέλος τῆς δικτατορίας τοῦ Κρόμβελλ, φαίνεται ὅτι ἤρχισε τὸ ποίημά του, καὶ κατ' ἀλλόκοτόν τινα ἀνάμιξιν εἰργάζετο συγχρόνως εἰς τὴν σύνθεσιν λεξικοῦ Λατινικοῦ καὶ μιᾶς ἱστορίας τῆς Ἀγγλίας. Ἀλλ' ὁ θάνατος τοῦ Προστάτου ἦλθε πάλιν νὰ τὸν ἀντιπερισπάσῃ. Ἡ ψυχή του ἥτις δὲν εἶχεν ἰαθῆ ἀπὸ καμμίαν πλάνην, ἐξήφθη ἐκ τῆς ἐλπίδος τοῦ νὰ νὰ ἴδῃ τέλος τὴν Δημοκρατίαν.

(Ἀκολουθεῖ.)

ΟΙ ΚΛΕΦΤΑΙ

ΚΑΙ ΤΑ

ΕΑΥΤΩΝ ΑΣΜΑΤΑ.

Καθὼς ἐν ζοφώδει καὶ ἀσελήνῳ νυκτὶ διαλάμπει αἴφνης ἐπιφανὲν φῶς καὶ λαμπρὰν πέριξ αὐτοῦ διασκορπίζει τὴν λάμψιν, οὕτω καὶ ἐν τῇ σκοτεινῇ ἐκείνῃ τῆς δουλείας τοῦ ἡμετέρου ἔθνους ἐποχῇ διαλάμπουσιν οἱ Κλέφται, οἱ ἀκλόνητοι οὗτοι καὶ πρῶτοι τῆς ἐλευθερίας πρόμαχοι. Ὅθεν ἄσκοπον ὅλως δὲν θὰ ἦτο ἐὰν ὡς διὰ βραχέων ποιήσωμεν τοῖς ἀναγνώσταις τῆς *Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης* γνωστὸν τὸν βίον τῶν υἱῶν τούτων τῶν ὀρέων, ἐπιλέγοντές τινα καὶ περὶ τῶν ᾀσμάτων αὐτῶν τῶν ἀριστουργημάτων τούτων τῆς νεωτέρας δημοτικῆς ἡμῶν ποιήσεως.

Ὅτε οἱ Τοῦρκοι κατέλαβον τὴν Ἑλλάδα, οἱ μὲν κατοικοῦντες τὰς πεδιάδας ὑπετάχθησαν εἰς τοὺς κατακτητὰς ὡς ἀδυνατότεροι, ἀλλ' οἱ κάτοικοι τῶν χιονοσκεπῶν ὀρέων τοῦ Ὀλύμπου, τοῦ Παρνασσοῦ, τοῦ Πίνδου καὶ τῶν Ἀγράφων ἀντέστησαν εἰς τὸν νικητήν· ὁρμητήριον ἔχοντες τοὺς ἀποτόμους βράχους των, θάρρος καὶ ἀνδρείαν ἀπαραδειγμάτιστον ἔκαμνον συχνὰς ληστρικὰς ἐπιδρομὰς εἰς τὰς χώρας τῶν Τούρκων, καὶ οὕτως ἔλαβον τὸ ὄνομα Κλέφται. Οἱ Τοῦρκοι μὴ ἐπιθυμοῦντες νὰ πολεμήσωσι πρὸς ἄνδρας ἀτρομήτους καὶ γενναίους, ὑπερτεροῦντας μάλιστα κατὰ τὸ ὀχυρὸν καὶ ἀπότομον τῶν θέσεων, ἦλθον εἰς συνθηκολογίας μετ' αὐτῶν, καὶ μεταξὺ ἄλλων δικαιωμάτων παρεχώρησαν αὐτοῖς καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ συστήσωσιν ἔνοπλα σώματα αὐτοδιοίκητα, ψιλῷ μόνον λόγῳ ὑπαγόμενα εἰς αὐτούς· καί τινες μὲν τῶν ὀρεσιβίων τούτων ἐπείσθησαν καὶ ἀπετέλεσαν τὰ σώματα ταῦτα κληθέντες Ἀρματωλοί, οἱ πλεῖστοι ἤμως διέμειναν ἀνεξάρτητοι διατηρήσαντες καὶ τὸ ἀρχικὸν αὐτῶν ὄνομα Κλέφται. — Οἱ Ἀρματωλοὶ ἀπετέλουν σώματα, ὧν ὁ ἀρχηγὸς μὲν ἐκαλεῖτο *καπετάνος*, οἱ δὲ ἄνδρες *παλληκάρια*, καὶ ἐν αὐτῶν τὸ πρῶτον *πρωτοπαλλήκαρον*, ὅπερ ἐχρησίμευε συγχρόνως καὶ ὡς ὑπασπιστὴς τοῦ ἀρχηγοῦ, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου συνήθως ἀνελάμβανε τὴν ἀρχηγίαν, τὸ δὲ μικρότερον κατὰ τὴν ἡλικίαν *ψυχογυιός*. Χάρις εἰς τὸν ὀργανισμὸν τοῦτον τῶν ἁρματωλικῶν σωμάτων ἡ Ἑλλὰς δὲν ἀνῆκεν ὁλοτελῶς εἰς τοὺς βαρβάρους, διότι πολλαὶ τῶν ἐπαρχιῶν της διετήρουν τὴν κυριότητα τοῦ ἐδάφους των, τὴν ἀνεξαρτησίαν των καὶ τοὺς νόμους των. Ἐννοεῖται ὅμως ὅτι τοὺς Ἀρματωλοὺς ὑπέβλεπον οἱ πασσάδες καὶ βαθμηδὸν ἤθελον νὰ τοὺς ἐξοντώσωσιν, καὶ οὕτως ἤρχισε μεταξὺ τῶν δύο τούτων στρατῶν μακρὰ πάλη, ἧς ἀποτέλεσμα ἦν ὅτι οἱ Ἀρματωλοὶ ἀνέβησαν πάλιν εἰς τὰ ὄρη καὶ ἔλαβον ἢ μᾶλλον ἐπανέκτησαν τὸ ἀρχαῖον αὐτῶν ὄνομα Κλέφται. Οὕτω δὲ προέκυψεν ὥστε τὰ ὀνόματα Ἀρματωλοὶ καὶ Κλέφται ὀλίγον νὰ διαφέρωσιν, ἵνα μὴ εἴπωμεν νὰ ὦσι ταὐτόσημα.

Οἱ Κλέφται μόλις ἀνέβαινον εἰς τὰ βουνὰ ἔχανον πᾶν προνόμιον καὶ πᾶν δικαίωμα, καὶ δὲν εἶχον ὡρισμένον μέρος εἰς ὃ ἔδρευον, συνήθως ὅμως ἐκάθηντο πλησίον εἰς τὸ Ἀρματωλῆκι ἀφ' οὗ ἀπεδιώχθησαν· τὸ μέρος τοῦτο ἐκαλεῖτο *λημέρι* καὶ ἦν συνήθως μεταξὺ βράχων καὶ βουνῶν ἀποτομοτάτων. Οἱ Κλέφται ὡς τὸ πολὺ ἔζων ἐκ λείας, ἣν ἐπορίζοντο πάντοτε ἀπὸ τῶν Τούρκων, ὧν ἦσαν ἡ διηνεκὴς καὶ αἰωνία μάστιξ. Διετέλουν δὲ τὴν μὲν ἡμέραν εἰς τὸ λημέρι κοιμώμενοι καὶ ἀναπαυόμενοι, τὴν δὲ νύκτα ἐποίουν τὰς ἐκδρομὰς καὶ ἐκστρατείας αὐτῶν (1), δι' ἃς πρὸ πάντων ἐξέλεγον νύκτας σκοτεινὰς καὶ τρικυμιώδεις· αἱ δ' ἐκστρατεῖαί των αὗται ἐγίγνοντο τοσοῦτον ταχεῖαι καὶ σύντονοι ὥστε οὐδὲ εἴδησιν ἐλάμβανεν ὁ ἐχθρὸς περὶ τῆς ἐπιδρομῆς των.

Ὁ τρόπος δι' οὗ ἐπολέμουν οἱ Κλέφται ἦτο ὁ ἄτακτος πόλεμος· ἕκαστος δηλαδὴ αὐτῶν κεκρυμμένος ὄπισθεν τοῦ πρώτου παρεμπεσόντος ἀντικειμένου, ὅπερ ἐχρησίμευεν αὐτῷ ὡς *μετερῆζι*, ἐσκόπευε τοὺς Τούρκους καὶ ἦν βέβαιος περὶ τῆς ἐπιτυχίας του, διότι ἡ βολὴ τοῦ Κλέφτου ἦν ἀσφαλής. Πρὸς τοῦτο ἐγυμνάζοντο κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας εἰς τὸ λημέρι των (2)· ὑπῆρχον δὲ Κλέφται οἵτινες

(1) Passow Carm. Popul. I. 21. Ζαμπ. Δημ. ᾀσμ. σ. 602, ᾀσ. 5.
(2) Passow Carm. Popul. I—72. 74.

ἠδύναντο εἰς διάστημα 200 βημάτων νὰ διαπεράσωσι τὴν σφαῖραν διὰ μέσου δακτυλίου, ὀλίγῳ μείζονα διάμετρον τῆς σφαίρας ἔχοντος (1). Ἐπίσης ἐν τῶν κυριωτέρων γυμνασμάτων τῶν Κλεφτῶν ἦν ὁ δίσκος καὶ τὸ πήδημα· ἀναφέρεται περὶ τοῦ Κλέφτου Νικοτσάρα ὅτι ἠδύνατο νὰ πηδήσῃ ἑπτὰ ἵππους τεθειμένους παρ' ἀλλήλους (2). Ἐπίσης δὲ ἐπιτηδειότατοι ἦσαν οἱ Κλέφται καὶ εἰς τὸν δρόμον· ὁ Κλέφτης Ζαχαρίας καὶ αὐτὸς ὁ Ὀδυσσεὺς ὁ Ἀνδροῦτζος ἠδύναντο εἰς τὸν δρόμον νὰ ἐξισωθῶσι πρὸς τὸν ἵππον, ἢ καθὼς τὰ δημοτικὰ ᾄσματα λέγουσι πρὸς λαγῳὸν καὶ ἀετόν (3). Ἐσυνείθιζον δὲ πρὸς τούτοις οἱ κλέφται ὥστε νὰ ἀντέχωσιν εἰς τὴν πεῖναν καὶ τὴν διψαν (4) καὶ οὐχὶ ἅπαξ ἐν δημοτικοῖς ᾄσμασιν ἀπαντῶμεν ὅτι οἱ πολεμοῦντες Κλέφται εἶχον καὶ δύο ἢ καὶ τρεῖς ἡμέρας νὰ ἴδωσιν ἄρτον καὶ ὕδωρ (5).

Μὲ ὅλα ὅμως ταῦτα οἱ Κλέφται δὲν ἦσαν σκληροί· ἀπ' ἐναντίας ἦσαν ἠπιώτατοι καὶ ἔτρεφον πρὸς τοὺς αἰχμαλώτους αὐτῶν σέβας καὶ ἀγάπην. Τοῦρκος ἢ Χριστιανός, ἀνὴρ ἢ γυνή, νέος ἢ γέρων ὁ αἰχμάλωτος, ἦτο σεβαστὸς εἰς τὸν Κλέφτην καὶ ἀλλοίμονον εἰς ὅν τινα ἤθελε τὸν πειράξει. Οἱ Κλέφται ἔτρεφον μέγα σέβας καὶ πρὸς τὰ θεῖα, καὶ ἂν καὶ εἰς τὰ ὄρη αὐτῶν ἐκκλησίας δὲν εἶχον, ὅμως ἐτήρουν τὰ θρησκευτικὰ ἔθιμα μετὰ μεγάλης ἀκριβείας, διὸ ἔτρεφον μέγα σέβας καὶ πρὸς τὴν πίστιν αὐτῶν ἣν διετήρουν ἱερὰν καὶ ἀπαράβατον· ὅθεν ἀπαντῶμεν εἰς τὰ ᾄσματα αὐτῶν ὅτι καὶ τὰς Κυριακὰς φυλάττουσι, καὶ κατὰ τὰς τεσσαρακοστὰς νηστεύουσι, καὶ τὸ Πάσχα ὡς τὴν μεγαλειτέραν ἑορτὴν τοῦ χρόνου θεωροῦσι (6). Τὸ σύνηθες δὲ φαγητὸν τῶν Κλεφτῶν ἦτο τὸ ψητὸν ἀρνίον, καὶ τὸ σύνηθες αὐτῶν ποτὸν ὁ οἶνος (7)· ὑπὸ τὴν σκιὰν δασυφύλλου πλατάνου καὶ παρὰ τὸν ῥόχθον τοῦ χειμάῤῥου ἀριστοῦντες οἱ Κλέφται ὡμοίαζον τοὺς Ὁμηρικοὺς ἐκείνους ἥρωας, ὧν τοσαύτας ἀπαντῶμεν ἐν τῇ Ἰλιάδι περιγραφάς.

(1) Fauriel Chants Popul. de la Grèce. Preliminaire σ. lviij. (2) Fauriel αὐτόθι. (3) Ζαμπελ. Δημ. ᾄσματα σελ 674, ᾄσμ. 97. (4) Fauriel σ. lix. (5) Fauriel τ. 1. σ. 19. Passow I.—114—80. (6) Ζαμπ. Δημ. Ἄσμ. σ. 613.—Tommiseo Canti greci σ. 436. (7)—Passow 175. — 12.—43.—

Τὰ ὅπλα του ἐθεώρει ὁ Κλέφτης ἱερὰ καὶ ἀπαραβίαστα, τὰ ἠγάπα ὡς ἰδιά του τέκνα καὶ τὰ περιποιεῖτο μὲ τὴν ἀροσίωσιν πατρός. Τὸ *βηγὸ* σπαθὶ καὶ τὸ *ἀλαφρὺ* τουφέκι του ἐτίμα ὡς τὸν Χριστόν. Ὅτε ἐπρότεινον εἰς αὐτὸν οἱ ἐχθροὶ νὰ παραδοθῇ καὶ νὰ προσκυνήσῃ τὸν δεῖνα Πασσᾶν ἢ Βεζύρην ἀπεκρίνετο λακωνικώτατα

Πασσᾶ ἔχει ἐ Κλέφτης τὸ σπαθί, Βεζύρη τὸ τουφέκι (1)

ὅτε δὲ ἀπέθνησκεν ἢ παρήγγελλε νὰ τὰ θάπτωσι μετ' αὐτοῦ, ἢ νὰ τὰ ἀναρτῶσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὅπως *λειτουργιῶνται*

Τ' ἀντρειωμένου τ' ἄρματα
Δὲν πρέπει νὰ πουλιῶνται
Μὸν πρέπει τους στὴν ἐκκλησιὰ
Κ' ἐκεῖ νὰ λειτουργιῶνται.
Πρέπει νὰ κρέμωνται ψηλὰ
Σ' ἀραχνιασμένο πύργο
Ἢ σκουριὰ νὰ τρώῃ τ' ἄρματα
Κ' ἡ γῆ τὸν ἀντρειωμένο. (2)

Ὁ ἔνδοξος δὲ διὰ τὸν Κλέφτην θάνατος ἦν ὁ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ὅθεν ἄτιμον καὶ ἐλεεινὸν ἐθεώρουν τὸν ἐξ ἀσθενείας ἐπισυμβαίνοντα· ἀλλὰ καὶ ὁ ἐν τῇ μάχῃ πίπτων ἔπρεπε νὰ ἐνταφιασθῇ ἵνα μὴ ἡ κεφαλή του πέσῃ εἰς χεῖρας τῶν πολεμίων· ἐὰν δὲ τοῦτο δὲν ἦν δυνατὸν νὰ γίνῃ προσεπάθουν οἱ σύντροφοι τοῦ πεσόντος νὰ τοῦ ἀποκόψωσι τὴν κεφαλὴν καὶ ἀπαγάγωσιν αὐτὴν μεθ' ἑαυτῶν. Τοιούτων ἐπεισοδίων ἀποκοπῆς καὶ διασώσεως κεφαλῶν, γέμουσι μὲν τὰ δημοτικὰ ᾄσματα τῶν Κλεφτῶν, γέμει δὲ καὶ ἡ τῶν Ἀρματωλῶν ἱστορία· ἀλλ' ἀναντιῤῥήτως τὸ γραφικώτατον καὶ κάλλιστον πάντων εἶναι τὸ τοῦ Ἀρματωλοῦ Ἀστραπογιάννου, ὅπερ τοσοῦτον ἐπιτυχῶς καὶ συγκινητικῶς ἐν στίχοις ἐξέθηκεν ὁ Κ. Ἀρις. Βαλαωρίτης (3).

Τοιοῦτοι ὡς ἐν ἁπλῷ ἰχνογραφήματι οἱ Κλέφται, ἤδη δὲ λέγομεν δύο λέξεις καὶ περὶ τῶν ᾀσμάτων αὐτῶν.

Ἀναντιῤῥήτως ἐκ τῶν ᾀσμάτων τῆς νέας δημοτικῆς ἡμῶν ποιήσεως τὰ κάλλιστα καὶ ἀξιολογώτατα εἶναι τὰ τὸν βίον καὶ τὰ κατορθώματα τῶν Κλεφτῶν καὶ Ἀρματωλῶν περιγράφοντα, τὰ οὕτω δὴ *Κλέφτικα τραγούδια* λεγόμενα. Τὰ ᾄσματα ταῦτα εἶναι πάντα ζωντανὰ καὶ νευρώδη

(1) Passow 30 α. (2) Αὐτ. 135.
(3) Ἀθην. Διάκος—Ἀστραπόγιαννος ὑπὸ Ἀριστ. Βαλαωρίτου 1867.—Παράβαλε καὶ τὰς σημειώσεις τοῦ Δ. ᾄσματος τοῦ Διάκου σ. 182 καὶ ἑξῆς.

καὶ ἐνέχουσιν ἐνιαχοῦ ὕψος φαντασίας καὶ ποιητικὰς εἰκόνας ἀῤῥήτους, πλήρη αἰσθήματος καὶ πλήρη ἐκφράσεων. Καὶ τίς μὲν ὁ ἰδίως ποιητὴς αὐτῶν καὶ σκοτεινὸν εἶναι (διότι τὸ ὄνομα *δῆμος* εἶναι γενικὸν) καὶ μακρὸν νὰ τὸ ἐξετάσωμεν ἐνταῦθα, ἀλλ' ὅμως τὰ ᾄσματα ταῦτα ἀκουσθέντα καὶ γνωσθέντα ἐν Εὐρώπῃ ἐθαυμάσθησαν ὑπὸ πολλῶν πολλάκις καὶ ἐκδοθέντα καὶ μεταφρασθέντα.

Τῶν ᾀσμάτων τούτων τὰ μὲν ἔχουσιν ὡς ὑπόθεσιν μάχας καὶ συμπλοκὰς τῶν Κλεφτῶν, τὰ δὲ περιγράφουσι τὰς τελευταίας στιγμὰς διασήμου τινὸς Κλέφτου ἢ Ἀρματωλοῦ, τὰ δὲ ἰχνογραφοῦσι τὸν ἰδιωτικὸν βίον τῶν Κλεφτῶν, τὰ δὲ τέλος εἶναι ἀποφθεγματικὰ περιέχοντα τὰς ἰδέας τῶν Κλεφτῶν. Τῶν ᾀσμάτων τούτων τὰ πλειότερα ἔχουσι κοινόν τινα παραδεγμένον τύπον δι' οὗ ἄρχονται ὡς π. χ.

Τρία πουλάκια κάθονται (1) . . . .

ἢ καὶ ἀλλέως, πάντοτε ὅμως ὡς τὸ πολὺ ἀναφέρεται εἰς τὸν πρῶτον στίχον πτηνὸν π.χ.

Ἕνα πουλάκι ἐκάθονταν (2) . . . .
Ἕνα πουλάκι ξέβγαινε (3) . . . .
Χρυσὸς αἰτὸς ἐκάθονταν (4) . . . .
Πουλί μου πούθεν ἔρχεσαι (5) . . .
Ν' ἄμουν πουλὶ νὰ πέταγα (6) . . .
Τρεῖς περδικοῦλαις κάθονται (7) κτλ. κτλ.

Εἰς ὅσων δὲ τὸν πρόλογον δὲν ἀναφέρεται πτηνὸν καθ' ἕνα τῶν ἀνωτέρω τύπων, τούτων τὰ πλεῖστα ἄρχονται μ' ἐρώτησιν, ὡς ἐπὶ παραδείγματι,

Τ' ἔχουν τὰ δεῖνα τὰ βουνὰ καὶ στέκουν μαραμένα (8)
Τ' εἶν' τὸ κακὸ ποῦ γίνεται ἡ ταραχ' ἡ μεγάλη (9)
Τίνος μανοῦλα θλίβεται, τίνος μανοῦλα κλαίει (10)
[κτλ. κτλ.

Ἄλλα τέλος ἄρχονται ἢ ἀπὸ ἀποφθέγματος ἢ κατ' εὐθεῖαν ἀπὸ τοῦ συμβάντος ὅπερ περιγράφουσιν.

Ἄσκοπον δὲν θὰ ἦτο νὰ ὑποβάλω ἐδῶ μίαν παρατήρησιν ἣν ἐποίησα ἐξετάζων τὰ ᾄσματα ταῦτα. Ὁ ἀριθμὸς τρία ἀπαντᾶται πολὺ συχνὰ ἐν αὐτοῖς καὶ παίζει τὸ δὴ λεγόμενον *μέγα* rolo, καὶ τοῦτο ὄχι μόνον εἰς τὰ Κλέφτικα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ λοιπὰ ἀλλοίων ὑποθέσεων Δημοτικὰ ᾄσματα. Οὕτω π. χ. ἀπαντᾷ τις τρία πουλάκια (1), τρεῖς λεβέντες (2), τρεῖς φοραῖς (3), τρεῖς μέραις (4), τρεῖς περδικοῦλαις (5), τρεῖς τουφεκιαῖς (6), τρία καράβια (7), τρία πλάτανα (8), τρεῖς νύχτες (9), τρεῖς ὅρκους (10), τρεῖς λυγεραῖς (11), καὶ ἄλλα πολλὰ τὰ ὁποῖα συντομίας χάριν παραλείπω. Βεβαίως ἡ τοιαύτη τοῦ ἀριθμοῦ τρία ἐνέργεια δὲν εἶναι τυχαία ὅλως, ἀλλ' ἔχει λόγον τινά· τίς ὅμως ὁ λόγος οὗτος; εἰς ἄλλους κρείττονας καὶ σοφωτέρους ἐμοῦ ἀφίνω τὴν διευκρίνισιν τούτου.

Σύνηθες δὲ τῶν δημοτικῶν τούτων ᾀσμάτων μέτρον εἶναι τὸ ἰαμβικὸν καταληκτικὸν τετράμετρον· εἶναι ὅμως καί τινα πεποιημένα εἰς τρίμετρον ἰαμβικὸν καὶ τροχαϊκὸν τετράμετρον καὶ ἄλλα μέτρα, ὧν ἡ ἐξέτασις δὲν ἀνήκει ἐνταῦθα.

Ὡς μικρὸν δεῖγμα τῶν ᾀσμάτων τούτων παραθέτω ἐδῶ τὸ ἑξῆς τυχαίως εἰλημμένον ἐκ τοῦ ὡραίου τούτου ἀνθῶνος ὅπερ σὺν τοῖς ἄλλοις χαρακτηρίζει λαμπρότατα καὶ τῶν Κλεφτῶν τὸν βίον· ἄρχεται δὲ καθ' ἕνα τῶν ἀνωτέρω διαγραφέντων τρόπων δῆλα δὴ ἀπὸ ἀποφθέγματος.

« Μάνα σοῦ λέω δὲν μπορῶ τοὺς Τούρκους νὰ
[δουλεύω,
Δὲν ἠμπορῶ, δὲ δύναμαι, ἐμάλλιασ' ἡ καρδιά μου·
Θὰ πάρω τὸ τουφέκι μου νὰ πάω νὰ γίνω Κλέφτης,
Νὰ κατοικήσω στὰ βουνὰ καὶ σταῖς ψηλαῖς ῥα-
[χούλαις.
Νἄχω τοὺς λόγκους συντροφιά, μὲ τὰ θερὶὰ κουβέντα,
Νἄχω τὰ χιόνια γιὰ σκεπὴ, τοὺς βράχους γιὰ
[κρεββάτι,
Νἄχω μὲ τὰ κλεφτόπουλα καθημερνὸ λημέρι,
Θὰ φύγω μάνα καὶ μὴν κλαῖς, μὸν δόμου τὴν
[εὐχή σου·
Κ' εὐχήσου με μανοῦλά μου Τούρκους πολλοὺς νὰ
[σφάξω.
Καὶ φύτεψε τρανταφυλλιὰ καὶ μαῦρο καρυοφύλλι,
Καὶ πότιζέ τα ζάχαρι καὶ πότιζέ τα μόσχο.
Κι' ὅσο π' ἀνθίζουν μάνα μου καὶ βγάζουνε λε-
[λούδια
Ὁ γιός σου δὲν ἐπέθανε καὶ πολεμάει τοὺς Τούρκους.
Κι' ἂν ἔρθῃ μέρα θλιβερὴ μέρα φαρκωμένη,
Καὶ μαραθοῦν τὰ δύο μαζῆ καὶ πέσουν τὰ λελούδια,
Τότε κ' ἐγὼ θὰ λαβωθῶ, τὰ μαῦρα νὰ φορέσῃς.»
Δώδεκα χρόνοι ἀπέρασαν κοὶ δεκαπέντε μῆναις
Π' ἀνθίζαν τὰ τραντάφυλλα κι' ἀνθίζαν τὰ μπου-
[πούκια.
Καὶ μιὰν αὐγὴ νοιξάτικη, μιὰ πρώτη τοῦ Μαΐου
Ποῦ κελαϊδοῦσαν τὰ πουλιὰ κι' ὁ οὐρανὸς γελοῦσε,
Μὲ μιᾶς ἀστράφτει καὶ βροντᾷ καὶ γίνεται σκοτάδι
Τὸ καρυοφύλλι στέναξε τριανταφυλλιὰ δακρύζει
Μὲ μιᾶς ξεράθηκαν τὰ δυό, κ' ἔπεσαν τὰ λελού-
[δια . . . . .
Μαζὺ μ' αὐτὰ σωριάστηκε κ' ἡ δόλια του μα-
[νοῦλα (1).

Ταῦτα καὶ περὶ τῶν Κλεφτικῶν λεγομένων ᾀσμάτων.

ΜΙΧΑΗΛ Π. ΛΑΜΠΡΟΣ.

Ἔγραφον ἐν Ἀθήναις μηνὸς Ἰουλίου μεσοῦντος.

(1) Passow 38, 80, 82, 83 κτλ. (2) Αὐτ. 16 6. (3) Αὐτ. 6. 44—111 κτλ. (4) Αὐτ. 8—53. (5) Αὐτ. 43. (6) Αὐτ. 55, 56, 57 κτλ. (7) Αὐτ. 59 κτλ. (8) Αὐτ. 62—63—65 κλ. (9) Αὐτ. 2—3—4—101 κτλ. (10) Αὐτ. 28—35—139 κτλ.

(1) Passow 1—3 8—80—82—83 κτλ. (2) Αὐτ. 3—5 (3) Αὐτ. 2—3—4—5. (4) Αὐτ. 6—43—55. (5) Αὐτ. 59. (6) Αὐτ. 68. (7) Αὐτ. 81. (8) Αὐτ. 110. (9) Αὐτ. 113—114. (10) Αὐτ. 146. (11) Αὐτ. 150.

ΚΛΑΥΔΙΟΣ Ο ΑΚΙΔΗΣ.

ΚΟΡΝΗΛΙΑ.

Νεάπολις.

Πρόκειται ἀληθῶς νὰ ἐκλέξῃς μεταξὺ Σκύλλας καὶ Χαρύβδεως, μεταξὺ ποιητοῦ καὶ φιλοσόφου; Βεβαίως εἶσαι ἀτυχὴς ἀφοῦ ἐνέπνευσες τοιαύτην ἄγονον λατρείαν. Ἐγὼ οὐδένα ἐξ αὐτῶν προτιμῶ. Ὁ μὲν θαυμάζει ὑπὲρ τὸ δέον τὴν γυναῖκα, ὁ δὲ ἀναλύει μέχρις ἐκμηδενίσεως τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν, καὶ οὐδὲ εἰς ἐξ αὐτῶν εἰσδύει εἰς τὸ βάθος τῶν αἰσθημάτων ἡμῶν· πρᾶγμα δεινὸν ὅταν ἡ γυνὴ κοσμεῖται μὲ τὰ ἄνθη τοῦ ἔαρος καὶ ἔχει ἀκμαίας τὰς παρειὰς καὶ σφριγῶντα τὰ στήθη. Ἂν προτιμήσῃς τὸν ποιητὴν κινδυνεύεις ν' ἀκούῃς αἰωνίως ἐπαίνους τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τῶν χειλέων, χωρὶς οὐδέποτε νὰ θίξῃ τὰ χείλη ταῦτα· οἱ ποιηταὶ ἐκλαμβάνουσι τὰς ἐρωμένας αὐτῶν ὡς ἱερὰ καὶ ἄϋλα ὄντα, ὡς σκιὰς ὑπάρξεων οὐρανίων. Καὶ ὅμως δὲν εἴμεθα σκιαί, μὰ τὸν Δία, οὐδὲ τρεφόμεθα μὲ φράσεις κενάς. Ἀπεχθαίνομαι ἐπίσης καὶ τοὺς φιλοσόφους· ἡ νεότης εἶναι ἥκιστα φιλόσοφος, καὶ ἡ ῥωμαλαία χεὶρ πᾶν ἄλλο πρέπει νὰ λύῃ ἢ τὰ ἄλυτα τῆς ἀνθρωπότητος μυστήρια. Δὲν μὲ μέλλει διὰ τὴν αὔριον ὅταν ἡ σήμερον φαιδρὰ ἀνατέλλῃ. Μολοντοῦτο προτιμῶ αὐτοὺς τῶν ποιητῶν, μάλιστα ὅταν ἡ φιλοσοφία αὐτῶν συμπίπτῃ μὲ τὴν τοῦ Ἐπικούρου.

Ἐὰν λοιπὸν ἡ καρδία σου δὲν προβάλλῃ ἐναντίαν γνώμην, προτίμησον τὸν Κλαύδιον. Τοὐλάχιστον δὲν θὰ ταράσσῃ τοὺς θεοὺς τοῦ καταπίπτοντος Ὀλύμπου, ζητῶν παρομοιώσεις καὶ δὲν θὰ προσηγῆται τοῦ ἔρωτος μάθημα μυθολογίας.

Πρὸ πάντων θέλω λεπτομερείας. Γράφε με περὶ τῶν εὐτελεστέρων ἐνασχολήσεών σου· διότι μόνον δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου πραΰνεται ἡ ὀδύνη τῆς ἀπουσίας. Δὲν θέλω πομπώδεις φράσεις· σὺ ὅταν γράφῃς μιμεῖσαι τὸ ὕφος τῶν ῥητόρων ἢ τῶν σοφιστῶν· ἀλλ' ὑπὸ τὸ λαμπρὸν τοῦτο παραπέτασμα λησμονεῖται ὁ γράφων. Ἐὰν ἔχῃς τέχνην τοῦ γράφειν φύλαξον αὐτὴν διὰ τοὺς ξένους· δι' ἐμὲ φύλαξον τὴν ἀφέλειαν. Ἐκτὸς ἂν ἦμαι ξένη πλέον πρὸς σὲ, διότι ἡ λήθη εἶναι ἀμφιθαλὴς ἀδελφὴ τῆς ἀπουσίας.

ΙΟΥΛΙΑ.

ΚΛΑΥΔΙΕ.

Ῥώμη.

Εἶναι ἀδύνατον νὰ συζήσωμεν πλέον, ἡ καρδία σου ἐγκρύπτει σκότη φοβερὰ καὶ ὅτε ἐβύθισα τὸ βλέμμα μου εἰς αὐτὴν ἐρρίγησα. Ἡ ἀπάθειά σου βεβαίως εἶναι προσωπεῖον, Κλαύδιε. Διότι ἄλλως, τί θέλει ἡ βαθεῖα ἐκείνη ῥυτὶς τοῦ μετώπου σου; Ἀλλ' ἐὰν εἰς τὸ στῆθός σου κοχλάζουν πάθη, ὁ ἔρως δὲν εἶναι μεταξὺ αὐτῶν. Τί ζητεῖς λοιπόν; Ἡ ἀτάραχος αὐτὴ ἐπιφάνεια ὑπὸ ποίων ῥευμάτων κατασπαράσσεται ἔνδον; Ἓν μόνον ἔμαθα ὅτι οὔτε μὲ ἠγάπησες, οὔτε θ' ἀγαπήσῃς ποτέ. Ὁ ἔρως εἶναι διηνεκὴς θυσία καὶ σὺ βαρύνεσαι νὰ ὁμηλήσῃς. Μὲ ἔκλεισες εἰς τὸν κομψὸν οἰκίσκον σου, μὲ περιεστοίχισες μὲ τὰ ὡραιότερα ἄνθη τοῦ Λατίου, ἐνώπιον ἐμοῦ ἐξηπλοῦτο ἡ χαριεστέρα φύσις, καὶ ἦσο πλησίον μου, καὶ ὅμως ἤμην μόνη. Δύο ἡμέρας, δύο μόνον ἡμέρας ἤμην εὐτυχής, ἦσο περιπαθής. Ἀλλ' αἴφνης τὴν πρωΐαν τῆς τρίτης ἐχασμήθης, ἐνῷ ἡτοιμαζόμην ν' ἀσπασθῶ τὸ χεῖλός σου. Σὲ ὡμίλουν περὶ τῆς εὐτυχίας μας καὶ σὺ ἀπήντησες περὶ τοῦ ἀφορήτου καὶ μονοτόνου τῆς ζωῆς. Καὶ ὅμως εἶναι ὀδυνηρὸν τοῦτο, Κλαύδιε. Ἂν εἶχες τὴν ἀτυχίαν νὰ εὑρεθῆς εἰς τοιαύτην θέσιν, ὦ! ἡ καρδία σου

(1) Passow 153. — Ζαμπ. σ. 600 ἑξ. 3. —

ζὰ ἐπληγώθη καιρίως καὶ τότε μόνον δύνασαι νὰ ἐννοήσῃς τί ὑπέστην.

Καὶ εἶσαι φρικώδης ἐνίοτε· τὸ γνωρίζεις; μὲ ἠσπάζεσο καὶ εἰς τὸ φίλημα ἐκεῖνο διέκρινες τὸν θάνατον, ἐνῷ ἐγὼ ἠσθανόμην τὴν ζωήν. Ἐθώπευες τὴν κόμην μου καὶ μὲ διηγεῖσο τὰς μᾶλλον ἀλλοκότους ἰδέας. Σὲ ἐξελάμβανον ὡς παράφρονα. Διατὶ ἡ εἰκὼν αὐτὴ τοῦ θανάτου ἐν τῷ μέσῳ τῆς τερπνοτέρας ζωῆς; Ὁ ἄνθρωπος δὲν ἀποθνήσκει δι' ἑαυτὸν ποτέ, ἀφοῦ διὰ τοῦ θανάτου παύει καὶ ἡ αἴσθησις τοῦ θανάτου. Διατί λοιπὸν μὲ παρουσίαζες αἰωνίως τὴν εἰκόνα αὐτὴν ἧς τὸ φρικῶδες οὐδέποτε θ' ἀντιληφθῶ; Ἡ συμφορὰ ἣν δὲν αἰσθανόμεθα δὲν εἶναι συμφορά. Κλαύδιε Κλαύδιε εἶναι λοιπὸν ἀληθὲς ὅτι ἡ ἀκηδεία εἶναι θάνατος;

Σὲ συγχαίρομαι διὰ τὴν νέαν ἐρωμένην σου· ἱκανοποιεῖται τοὐλάχιστον ἡ φιλοδοξία ἂν ὄχι ἡ καρδία σου. Φαυστίνα ἡ Αὐτοκράτειρα! Μὰ τὴν Ἀφροδίτην, εἶναι εὔμορφος καὶ ἔχει εὐρεῖαν τὴν ἀγκάλην. Ἀλλ' ἄρά γε θ' ἀνεχθῇ τὰς ἰδιοτροπίας σου; Λέγουν ὅτι φονεύει τοὺς δυσαρεστοῦντας αὐτήν. Πόσους ἔχεις ἀντεραστὰς γνωρίζεις; Ἐρώτησον τοὺς Πραιτωριανούς.

ΚΟΡΝΗΛΙΑ.

ΚΟΡΝΗΛΙΑ.

Ῥώμη.

Χαῖρε, διὰ παντός. Δὲν θὰ ἐπανίδωμεν πλέον ἀλλήλους. Καὶ ὅμως, σὲ ἠγάπησα πολὺ καὶ σὲ ἀγαπῶ ἀκόμη. Ὦ, δι' αὐτὸ δὲν θέλω νὰ σὲ ἐπανίδω πλέον. Ἴσως σὲ μισήσω τότε· ὁ κόρος θὰ ῥίψῃ μεταξὺ ἐμοῦ καὶ σοῦ τὴν πυκνὴν αὐτοῦ σκιὰν καὶ ἡ ἕξις θὰ καταστρέψῃ τὴν ἀνάμνησιν τῆς μόνης εὐτυχίας ἣν ἀπήλαυσα ἐν τῇ γῇ. Οὕτω μένει ἀκμαία ἡ ἱλαρὰ καὶ εὐτυχὴς ἐκείνη ἡμέρα τοῦ ἔρωτός μας. Ἡ ἀπογοήτευσις δὲν θὰ ἐγγίσῃ αὐτήν, καὶ καθόσον προβαίνει ἡ ἡλικία καὶ αἱ συμφοραὶ συσσωρεύονται ἡ μία ἐπὶ τῆς ἄλλης, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πυκνουμένου σκότους θὰ λάμπῃ ζωηρότερος ὁ ἀστὴρ ἐκεῖνος.

Ὑγείαινε, ἀγαπητή μου Κορνηλία. Μὲ νομίζεις ἴσως παράφρονα· φεῦ! πρέπει λοιπὸν νὰ ὁμοιάζω τὸν ὄχλον διὰ νὰ καλοῦμαι λογικός, καὶ ὁ ὀρθὸς λόγος εἶναι πάντοτε σύμμαχος τῶν κοινῶν τόπων καὶ τῶν στερεοτύπων ἰδεῶν τοῦ ἀνθρωπίνου νοός; Ὦ! προτιμῶ νὰ παραλογίζωμαι μόνος ἢ νὰ σωφρονῶ μετὰ συμπάσης τῆς οἰκουμένης. Ἐγώ, εἶμαι ἐγώ. Εἶμαι ἀτομικότης καὶ ὕπαρξις ἰδία. Δύνανται νὰ διαμελίσωσι τὸ σῶμά μου, δύνανται νὰ καταστρέψωσι καὶ νὰ καταπατήσωσι τὴν συνείδησίν μου, ἀλλὰ μόνον ὅταν ὁ Κλαύδιος δὲν θὰ ὑπάρχῃ, μόνον ὅταν κοιμηθῇ εἰς τὴν ἀγκάλην τῆς κοινῆς ἡμῶν μητρὸς, τῆς γῆς, καὶ συγχωνευθῇ μετὰ τῆς ὡραίας αὐτῆς φύσεως, μόνον τότε θὰ παύσῃ νὰ σκέπτεται ὅπως θέλῃ. Ἡ λογικὴ εἶναι διὰ τὰ μειράκια, καὶ εἰς μέγας παραλογισμὸς γεννᾶται δυσκολώτερον καὶ ὠφελεῖ περισσότερον τὴν ἀνθρωπότητα, ἢ ὅλαι αἱ τετριμμέναι ἀλήθειαι αἵτινες εἶναι κτῆμα καὶ τοῦ τελευταίου ἀπελευθέρου. Παραλογισμὸς εἶναι ὁ Βροῦτος, καὶ λογικοί εἰσιν οἱ ἕρποντες πρὸ τῶν ποδῶν παντὸς ἰσχυροῦ καὶ τῆς Φαυστίνας, ἥτις μὲ ἀναγκάζει νὰ παύσω τὴν φλυαρίαν διότι κρούει τὴν θύραν μου.

ΚΛΑΥΔΙΟΣ.

ΛΕΥΚΙΕ.

Ῥώμη.

Μ' ἐπιπλήττεις, διότι εἰς οὐδὲν ἐργάζομαι καὶ ἀποδίδεις εἰς αὐτὸ τὰς ἐξάψεις τῆς ψυχῆς μου. Δὲν ἀρκεῖ λοιπὸν τὸ ἐφήμερον τῆς ζωῆς, διερχομένης τὴν γῆν ὡς σκιὰ νέφους τὸ ὁποῖον ὠθεῖ ὁ ἄνεμος, ἀλλὰ πρέπει καὶ τὴν βραχεῖαν αὐτὴν ὕπαρξιν νὰ καταναλώσω εἰς φροντίδας ἀηδεῖς; Τὴν ὡραίαν αὐτὴν φύσιν πότε θὰ ἐπανίδω καὶ πότε πλέον θὰ ἐγκλείσω εἰς τὰ στήθη μου τὸ σφαδάζον σῶμα τῆς ἐρωμένης μου. Ἄφες με· θέλω νὰ θαυμάσω τὸν ἥλιον καὶ τὸ ἔαρ, τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ τὴν εἰκόνα ὅλων αὐτῶν, τὴν γυναῖκα. Σκέπτομαι· δὲν εἶναι ἐργασία καὶ τοῦτο; ἢ πρέπει νὰ τρέχω δι' ὅλης τῆς ἡμέρας καθ' ἅπασαν τὴν πόλιν, κεκονιαμένος καὶ κάθιδρος, κρατῶν ὑπὸ μάλης φορτίον βαρὺ διὰ νὰ κληθῶ δραστήριος; Ὑπέγραψα ἐγὼ εἰς τὸ κοινωνικὸν συνάλλαγμα πρὶν γεννηθῶ, καὶ ἐδέχθην μετὰ ταῦτα τὰ ὑπὸ τῆς κοινωνίας ἐπιβαλλόμενα εἰς τὸν ἄνθρωπον καθήκοντα; Ὑποχρεοῦμαι λοιπὸν ὑπὸ κοινωνικῶν καὶ ἠθικῶν θεσμῶν εἰς οὓς δὲν συνήνεσα; Ὁ Σενέκας ἦτο δραστηριώτερος ἐμοῦ· ἦτο κατάπτυστος κόλαξ καὶ κακοῦργος· καὶ ὁ Καλιγούλας ἔτι δραστηριώτερος· ἦτο τύραννος.

Ἡ σκέψις· ἰδοὺ τὸ πᾶν. Ὁ πρακτικὸς βίος καὶ ἡ ἐργασία ἀνήκει εἰς τὰ κτήνη. Ὑπάρχουσι φορτηγὰ ζῶα, βαστάζοντα εἰς τὴν ῥάχιν αὐτῶν τὰ κοινωνικὰ καθήκοντα, καὶ διευθυνόμενα εὐθέτως ὑπὸ ὀνηλατῶν. Ἡ ἐπιστήμη εἶναι τὸ μελι δι' οὗ περιαλείφουσι τὴν ἐργασίαν ἐκείνην, ὅπως ὁ ἔρως εἶναι ἡ ἐσθὴς τοῦ ὀργασμοῦ τοῦ σώματος. Ἓν μόνον εἶναι ἀληθὲς ὁ θάνατος, ἀλλ' ἡ ἀθανασία τῆς ἀνθρωπότητος κεῖται εἰς τοὺς κόλπους τῆς γυναικός.

Πρέπει λοιπὸν ἄκων νὰ ὑποκύψω εἰς τὴν δύναμιν τοῦ ἰσχυροτέρου, ἥτις καλεῖται νόμος, ἀφοῦ εἰς οὐδὲν ἄλλο στηρίζεται ἢ εἰς τὴν πλειονοψηφίαν; Πρέπει νὰ συγκαταριθμηθῶ μὲ τὸν μύρμηκα καὶ τὴν μέλισσαν, ὡς ἀπὸ καταβολῆς κόσμου λέγουσιν;

Καὶ ὅμως ὁ ἄνθρωπος εἶναι τὸ ἀτελέστερον τῶν ὄντων. Πάντα τὰ ἐν τῇ γῇ μόλις γεννώμενα ἐπιτυγχάνουσι τὴν σχετικὴν αὐτῶν τελειότητα καὶ τὸ ἀνυπέρβλητον ὅριον τῆς διανοητικῆς αὐτῶν ἀναπτύξεως· ὅ,τι ἡμεῖς μέχρι θανάτου δὲν ἀποκτῶμεν, ὅ,τι ἡ ἀνθρωπότης σύμπασα δὲν κατώρθωσεν, ὁ κύων ἕνα μῆνα μετὰ τὴν γέννησιν αὐτοῦ ἐπιτυγχάνει. Τὸ ῥόδον εἶναι τέλειον ἅμα ἀνοιχθῇ ὁ κάλυξ αὐτοῦ καὶ ἀναπετάσῃ τὰ εὐώδη φύλλα, ὑγρὰ ἐκ τῆς δρόσου τῆς πρωΐας. Ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς δημιουργίας τὸ αὐτὸ ῥόδον ἐθαύμασαν οἱ προπάτορες ἡμῶν καὶ τὸ αὐτὸ ἡμεῖς, καὶ τὸ αὐτὸ θέλουσι θαυμάσει οἱ ἀπόγονοι ἡμῶν μέχρις οὗ σβεσθῇ ὁ ἥλιος καὶ βυθισθῇ ἡ γῆ εἰς τὸ αἰώνιον σκότος. Ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος ἀγωνιᾷ, παλαίει καὶ οὐδέποτε ἐσταμάτησε· θνήσκει συνεπιφέρων τὸ μυστήριον τοῦ προορισμοῦ αὐτοῦ.

Γράψον λοιπὸν τὴν φιλοσοφίαν σου, λέγεις. Πρὸς τί; Τί θὰ ὠφελήσῃ μία σταγὼν εἰς τὸ πέλαγος τῶν θεωριῶν εἰς ὃ κινδυνεύει νὰ πνιγῇ ἡ ἀνθρωπότης; Πάντες εἶναι φιλόσοφοι ἐκτὸς ἴσως τῶν φιλοσόφων. Οὐδὲ γίνομαι προαγωγὸς τῶν ἰδίων μου αἰσθημάτων· τὰ φυλάττω τεθαμμένα εἰς τὸ βάθος τῆς καρδίας, ὡς ὁ φιλάργυρος τὸν χρυσὸν αὐτοῦ. Ὅ,τι αἰσθάνομαι, ὅ,τι σκέπτομαι ἀνήκει εἰς ἐμέ· εἶναι τέκνον μου καὶ δὲν δωρῶ αὐτὸ εἰς οὐδένα· αὔριον θὰ τὸ ἐπανίδω ἄγνωστον καὶ ἠκρωτηριασμένον, διότι ἡ ἀνθρωπότης διαστρέφει καὶ τὰς ἰδέας τῶν ἄλλων.

Ἄφες με λοιπὸν ἥσυχον. Μὴ ζήτει νὰ μ' ἐμπνεύσῃς δραστηριότητα. Ἐλθὲ νὰ πίωμεν. Ὁ Βάκχος καὶ ἡ Ἀφροδίτη εἶναι οἱ ἐφεστιοι θεοί μου· ὁ Προμηθεὺς ἐτιμωρήθη ἀρκούντως διότι ἐδίδαξεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰς τέχνας.

ΚΛΑΥΔΙΟΣ.

(Ἕπεται συνέχεια).

Δ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ.

Η ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΤΩΝ ΑΝΘΕΩΝ ΚΑΙ ΦΥΤΩΝ.

« Ἡ τῶν ἀνθέων καὶ φυτῶν καλλιέργεια ἐστὶν ἡ προτιμοτέρα καὶ ἀγαπητοτέρα τοῖς ἀνθρώποις διασκέδασις ὡς ἀθωοτάτη πρὸς ἑαυτὴν καὶ ἀβλαβεστάτη πρὸς τοὺς ἄλλους,» λέγει σοφός τις. Καὶ βεβαίως τίς ἐξ ἡμῶν δὲν ἀγαπᾷ τὰ ἄνθη, τὴν εἰκόνα ταύτην τῆς ἀθωότητος καὶ τοῦ κόσμου τῆς φύσεως; πάντες τὰ ἀγαπῶσι· διότι ἀείποτε ὑπῆρξαν σύμβολα ἀγάπης, εἰλικρινείας, ἔρωτος, φιλίας καὶ δόξης.

Μᾶς χαιρετᾷ τὸ πρωϊνὸν μειδίαμα τοῦ μαΐου καὶ ἡ νεαρὰ κόρη ἀτημέλητος καὶ λευχείμων ὡς περιστερὰ, μὲ μειδίαμα εἰς τὰ χείλη, σπεύδει πρὸς τὰ προσφιλῆ αὐτῆς ἄνθη, καὶ ὡς φιλόστοργος μήτηρ, διὰ τῶν ἁβρῶν καὶ ἀλαβαστρίνων χειρῶν της τὰ θωπεύει καὶ τὰ περιποιεῖται. Ἡ ἐνασχόλησις αὕτη παρέχει αὐτῇ εὐχαρίστησιν καὶ μαγείαν ἀνέκφραστον· πιστεύει ἴσως ὅτι δύναται ἓν ἁπλοῦν ἄνθος, προϊὸν τῶν μικρῶν κόπων της καὶ θαλλὸς τῶν θωπειῶν της, νὰ τῇ προσφέρῃ εὐτυχίαν ἄγνωστον.

Γέρων ἰσχνὸς, θωπευθεὶς ἄλλοτε καὶ

ἀπατηθεὶς ἀπὸ τὰ μαγικὰ δῶρα τῆς σκληρᾶς καὶ ἀνιλεοῦς εἱμαρμένης, ῥαπισθεὶς κατόπιν παρ' αὐτῆς, ἀφοῦ ἐρρόφησε πολλὰ πικρίας καὶ πόνου ποτήρια, καταγίνεται ἤδη ἡσύχως εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν ἀνθέων τὰ ὁποῖα ἀναμιμνήσκουσιν αὐτῷ τοὺς χρόνους τῆς νεότητος, τῶν ἐλπίδων καὶ ὀνείρων.

Ὁ μέγας δεσμώτης τῆς Ἁγίας Ἑλένης, ὁ Μονάρχης ἐκεῖνος ὁ ὑψωθεὶς μέχρι τοῦ σημείου εἰς ὃ δύναται νὰ φθάσῃ θνητός, ὁ διακυβεύσας τοσάκις τὴν τύχην ὁλοκλήρου τῆς Εὐρώπης, εἰς οὗ τὸ βλέμμα ὑπήκουον πιστῶς μυριάδες θνητῶν, ὁ περιβληθεὶς δι' ὅλων τῶν ἀξιωμάτων καὶ τιμῶν, ὁ ἀπολαύσας ὅλων τῶν προσκαίρων ἡδονῶν καὶ τέρψεων, εὗρε τέλος, ξένος πρὸς πάντα ταῦτα, λησμονημένος καὶ ἐξόριστος, τὴν ἀληθῆ ἡδονὴν καὶ εὐχαρίστησιν καλλιεργῶν τὴν καρποφόρον καὶ ζωηφόρον γῆν καὶ περιποιούμενος τὰ ἄνθη διὰ τῶν ὁποίων ἄλλοτε ἐστεφανώθη νικητὴς καὶ κραταιὸς καὶ ἐραντίσθη αὐτοκράτωρ καὶ ἰσχυρός.

Καὶ εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ ἐνασχόλησις αὕτη συντείνει οὐ μόνον πρὸς ὑγείαν τοῦ σώματος καὶ εἰρήνην καὶ γαλήνην τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ πνεύματος, ἀλλὰ καὶ πλειοτέρα εὔνοια προκύπτει καὶ πλειότεροι δεσμοὶ θεμελιοῦνται διὰ τῆς συναναστροφῆς καὶ συγκοινωνίας τοῦ ἐπιτηδεύματος τούτου ἢ δι' οἱουδήποτε ἄλλου.

Αἱ ἡδοναί, αἱ διασκεδάσεις καὶ ἐκτάσεις τοῦ λειτουργοῦ τῆς φύσεως, τοῦ πτωχοῦ γεωργοῦ, εἰσὶν ἄγναι καὶ ἀθῶαι· γραμμή τις, χροιὰ ἢ σκιὰ εἶναι ὁ θρίαμβός του· ἀναφυόμενος βλαστός, ἢ ὑποσκάζων κάλυξ εἶναι ἡ χαρά του· ὁπώρα ζωηρὰ εἶναι ἡ εὐτυχία του· καὶ βροχὴ εὔνους ὅ,τι εἶναι ἡ τροφὴ διὰ τοὺς ὁμοίους του· καὶ ὅλα ταῦτα δὲν ἀπολαμβάνει ἢ δι' ἀόκνου ἐωθινῆς ἐπιμελείας, διὰ προφυλάξεως ἑσπερινῆς καὶ ἀγρυπνίας ἡμερῶν. Ἱδρὼς περιβρέχει τὸ ἡλιοκαὲς πρόσωπόν του, τὰ γόνατά του ὑπὸ τοῦ καμάτου κάμπτονται, ὁ ἄρτος του εἶναι ξηρὸς καὶ μέλας, καὶ ἡ κλίνη του, ἐφ' ἧς ἀναπαύει τὰ κεκμηκότα μέλη του καὶ εἰς ἣν τὸν περιμένει ὁ τὰ ἀνάκτορα καὶ τὰ μέγαρα φεύγων γλυκὺς Μορφεὺς καὶ ἀγαπητὴ Δήθη, εἶναι ξηρὰ καὶ ἰσχνὴ ὡς καταδίκου· καὶ ὅμως εἶναι εὐχαριστημένος εἰς τὴν ζωὴν ταύτην καὶ αἰσθάνεται στιγμὰς εὐτυχίας εἰς τὴν ἐρημίαν καὶ λιτότητα, μακρὰν τῆς φαυλότητος καὶ διαφθορᾶς τῶν κοινωνιῶν, ἔνθα ἀνεβλάστησαν καὶ ἀνεπτύχθησαν ὅλαι αἱ νέαι ἰδέαι αἱ παραλύουσαι ὁσημέραι καὶ μηδενίζουσαι τοὺς προπατορικοὺς ἀθώους καὶ γλυκεῖς κοινωνικοὺς δεσμούς· ἔνθα ἡ κακία ῥαπίζει τὴν ἀρετὴν, ἡ διαφθορὰ θριαμβεύει ἐπὶ τῆς ἠθικῆς, ἡ ἀναιδὴς ἡμιμάθεια δεσπόζει τῆς ἀληθοῦς μαθήσεως, καὶ ἡ χεὶρ τοῦ ἰσχυροῦ πίπτει βαρεῖα ἐπὶ τῆς ῥάχεως τοῦ ἀδυνάτου· εἶναι εὐχαριστημένος διότι τοὐλάχιστον ὁ ὕπνος του εἶναι ἥσυχος μὴ διακοπτόμενος ἀπὸ φοβερῶν ὀνείρων, ἀπὸ ἐκδικητικῶν φασμάτων καὶ τιμωρῶν δαιμόνων.

Τέλος ἡ ἐνασχόλησις αὕτη οὔτε τὸν πλούσιον οὔτε τὸν πτωχὸν ἀποκλείει, καὶ ἀφθονοῦσα ἀπὸ ἀπεριόριστον ποικιλίαν γεννᾷ τὴν ἄμιλλαν χωρὶς φιλονεικίας, χωρὶς δυσμενείας, χωρὶς ἐκδικήσεις.

Ν. Μ.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

ΑΝΕΚΔΟΤΟΥ ΔΡΑΜΑΤΟΣ

Ὑπὸ

Ἀχιλλ. Παράσχου.

ΝΙΚΙΑΣ, μόνος.

(Προκύπτων εἰς τὸ παράθυρον ὅλος, καὶ βλέπων ἀνησύχως εἰς τὴν ὁδόν.)

Θὰ ἔλθῃ, θὰ τὴν ἴδω—Ὦ Θεέ, Θεέ! —
« Ἐκ τῆς ὁδοῦ, μὲ εἶπε, τοῦ ἀσύλου σου,
» Νικία, εἰς τὴν μίαν εὔριον ἐγώ,
» Ὡς ξένη θὰ διέλθω κἂν νὰ σὲ ἰδῶ.
» Διότι τρέμω μήπως σὲ συλλάβωσι,
» Ὅτ' ἔρχεσαι νὰ μ' ἴδῃς . . . Ἔρχομαι ἐγώ! »
Αὐτὰ, αὐτὰ, μὲ εἶπες, κόρη συμπαθὴς,
Αὐτὰ συγκινημένη μ' ἐψιθύρισες
Καὶ οὐδὲ μίαν λέξιν ἐλησμόνησε,
Τὰς ἔμαθα ἐκ στήθους, ἕως σήμερον
Ἀκόμη σὲ ἀκούω, ἕως σήμερον . . .

« Ἐκ τῆς ὁδοῦ, μὲ εἶπε, τοῦ ἀσύλου σου,
» Νικία, θὰ διέλθω! » Ὦ, πῶς πάντοτε,
Αὐτὰ νὰ λέγω θέλω, πάντοτε αὐτά . . .
Προγεγραμμένος εἶναι, μὲ θηρεύουσιν
Οἱ κύνες τοῦ Βανδάλου, καὶ δὲν δύναμαι
Νὰ τρέξω νὰ τὴν ἴδω— Ὦ, θὰ ἔτρεχον
Καὶ ἐν ἡλίῳ πλήρει, καὶ ἐν μέσῳ των,
Ἀλλὰ θὰ μὲ συλλάβουν κ' ἔπειτα,
Οὐδὲ τὴν νύκτα πλέον δὲν θὰ δύναμαι
Ἐνίοτε νὰ βλέπω τὴν Μαρίαν μου . . .
Μόνη ἡ σκέψις αὕτη, μόνον μὲ κρατεῖ!
Ἀνίσως μὲ συλλάβουν πῶς θὰ τὴν ἰδῶ;
Δὲν θέλω νὰ λυπήσω τὴν καρδίαν της·
Ἂν εἴπουν « συνελήφθη » θέλει συντριφθῆ,
Κ' ὑπέφερε τοσοῦτον, ἔκλαυσι πολὺ . . .

(Παρατηρεῖ ἐπί τινος ὡρολογίου.)

Τί ὥρα εἶναι: θέλω, ἤθελον ἐγὼ,
Νὰ ἦναι μία τώρα, μία πάντοτε . . .
Ἀλοίμονον· δὲν εἶναι—εἶναι δώδεκα!
Ἀθλιεστάτη ὥρα εἶν' ἡ ὥρ' αὐτή . . .
Τὸ ὡρολόγιόν μου, τῆς καρδίας μου,
Πόσον ἐμπρὸς ὑπάγει, πῶς δὲν συμφωνεῖ,
Διόλου μὲ τὰ ἄλλα ὡρολόγια!
Λεπτὰ τὸ ἰδικόν μου ἔχει τοὺς παλμοὺς,
Λεπτὰ τὰ ἄλλα ἔχουν τάξιν φονικήν.
Τὸ ἰδικόν μου εἶναι ἡ καρδία μου,
Χαλκὸς ἐκεῖνα εἶναι, ἄσπλαγχνος χαλκός!
Διόλου δὲν φροντίζουν ἂν εἶς δυστυχὴς,
Τὸ αἷμά του προσφέρῃ νὰ σημάνωσι
Ταχύτερον ὀλίγον . . δὲν σημαίνουσι!
Ὦ, ἂν ἐκείνη τώρα δὲν ἠτένιζεν
Εἰς ἄψυχον τεχνίτου ὡρολόγιον,
Ἐὰν τὸ ἰδικόν της, τῆς καρδίας της,
Ἐπαρατήρει μόνον, μίαν πρὸ πολλοῦ
Καθὼς ἐγὼ θὰ εἶχε, μίαν, ἐπειδὴ
Δεικνύουν τὴν ἰδίαν ὥραν πάντοτε,
Ἐκείνης ἡ καρδία κ' ἡ καρδία μου . . .
—Ὦ, πόσον τὴν λατρεύω! πῶς τὴν ἀγαπῶ! —
Λέγουν καὶ ἄλλοι ὅτι ἀγαποῦν—μωροι! —
Δὲν ἀγαπῶσι πάντες, ὅλοι δὲν πετοῦν
Εἰς τοὺς χρυσοὺς αἰθέρας ὡς οἱ ἀετοί! . .
Ἀλλὰ πῶς δὲν ἐφάνη; . . πῶς δὲν ἔρχεται;
Ἐκείνη – τὸ γνωρίζει—δὲν τὸ ἀγνοεῖ
Μὲ ποίαν ἀγωνίαν καὶ παραφορὰν,
Τὴν περιμένει τώρα ὁ Νικίας της . . .
Λοιπὸν δὲν μὲ λυπεῖται, δὲν μὲ συμπονεῖ;
Τὴν ἀδικῶ· ἠξεύρω, ὅτι μ' ἀγαπᾷ.
Αὐτὴ δὲν μὲ λυπεῖται; — Ὅμως πῶς ἀργεῖ . . .
Τίς εἶδε, τίς γνωρίζει, τί ἐμπόδιον
Τὴν ἐμποδίζει ἔτι, τόσα ἔκτακτα
Πολλάκις ἀκουσίως μᾶς δεσμεύουσι . . .
Ἐκείνη—τὸ γνωρίζω— πάσχει ὡς ἐγὼ
Ἐδῶ μὴ ἐρχομένη, θέλει καὶ αὐτὴ
Νὰ ἔλθῃ, ποῖος λέγει πῶς δὲν ἔρχεται;
Εἰς τὴν ὁδὸν θὰ ἦναι, τώρα θὰ φανῇ! . . .
Ἡ δωδεκάτη ἤδη θὰ ἐπέρασε·
Θὰ ἦναι μία, ποῖος ἀμφιβάλλει κἄν . . .

(Παρατηρεῖ καὶ αὖθις εἰς τὸ ὡρολόγιον).

Καὶ πῶς! διῆλθον πέντε ἕκτοτε λεπτὰ,
Πέντε λεπτὰ ἀκόμη ἀπὸ τὴν στιγμὴν
Καθ' ἣν τὸ πρωτοεῖδον; . . . Τόση ταραχὴ,
Καὶ τόση προσδοκία ἀτελεύτητος,
Χωρεῖν ποτὲ, ἐμβαίνουν, εἶναι δυνατὸν,
Εἰς πέντε λεπτὰ μόνον; . . Ὡρολόγιον,
Πολὺ κακῶς βαδίζεις, εἶναι εἰς αἰών!
Χαιρέκακον· κινεῖσαι ὡς ὁ θάνατος,
Ὅταν ἀπηλπισμένη τὸν ζητῇ ψυχή . . .
Ταχύτερον προχώρει ἡ σὲ ἔθραυσα,
Καὶ τὴν βραδύτητά σου σταματῶ εὐθύς!

(Παραιτῶν αὐτό).

Θὰ ἔλθῃ, ποία τέρψις, ποία ἔκστασις!
Θὰ τὴν ἰδῶ, ἐκείνην πάλιν θὰ ἰδῶ!
Οἴμοι· μὲ δύο μόνον, δύο ὀφθαλμοὺς,
Κ' ἐκεῖνος ἐκεῖ ἄνω, ὁ τρισόλβιος
Ὁ οὐρανὸς, τὴν βλέπει μὲ τὸν ἥλιον,
Καὶ μὲ χιλίων ἄστρων ὄμματα λαμπρὰ
Τὴν βλέπει πᾶσαν νύκτα! . . Πλὴν κ' ἐγὼ αὐτὸς,
Ποτὲ μὲ δύο μόνον, δύο ὀφθαλμοὺς
Δὲν εἶδα τὴν μορφήν της, μὲ τὸν ὀφθαλμὸν
Τὴν βλέπω τῆς καρδίας, ὅστις δύναται
Καὶ ὅταν δὲν τὴν βλέπῃ καὶ ὁ οὐρανὸς
Νὰ τὴν ἐνατενίζῃ! Ὅμως τί ἐκεῖ,
Εἰς τῆς ἐδοῦ τὴν ἄκραν ἤδη φαίνεται; . .

(Ὁρμῶν εἰς τὸ παράθυρον).

Νομίζω πῶς ἐσθῆτα βλέπω — εἶν' αὐτή! —
Εἶν' ἡ Μαρία! Ὄχι, ναὶ, οὐχὶ, οὐχὶ!
Πᾶ! Εἶναι μία κόρη, μί' ἁπλῆ θνητή,
Κ' ἐνόμισα πῶς εἶναι ἡ θεότης μου . . .
Ὁποῖον λάθος, ποῖον λάθος μέγιστον·
Ἰδὲ τί τρισαθλίαν ὁ παράφορος
Ἐξέλαβα Μαρίαν! — Εἰς τοὺς δαίμονας,
Γυνὴ κατηραμένη, πλᾶσμα ἄθλιον!
Σ' ὑπέθεσα Μαρίαν, κ' εἶσαι, εἶσαι . . . σύ!
Ἀλλ' ὄχι· ἂν ψυχή τις, πλήρης ἔρωτος,
Καὶ σὲ προσμένει τώρα, κόρη δυστυχὴς,
Ὦ, ὕπαγε ἀμέσως, τρέξε, ὕπαγε . . .
Ἐγὼ, ἐγὼ γνωρίζω τώρα τί αὐτὸς
Προσμένων ὑποφέρει ὁ ταλαίπωρος . . .
Αὐτὴ βαδίζει ἴσως πρὸς τὸν φίλον της,
Καὶ ἡ Μαρία μόνη οὐδὲ φαίνεται . . .
Θεέ· μήπως δὲν ἔλθῃ — οὐρανὲ καὶ γῆ! —
Μὴ ἀσθενεῖ, μὴ πάσχει, μὴ . . . ποτὲ, ποτέ!
Μὴ . . . τρέμω μόνον καὶ νὰ τὸ σκεφθῶ,
Ἐκείνη μ' ἐνθυμεῖται καὶ μὲ ἀγαπᾷ,
Καὶ εἶναι ἡ ψυχή της μόρον πίστεως!
Τόσον καλὰ ἠξεύρει πῶς τὴν ἀγαπῶ,
Καὶ τι εἰς τὴν ψυχήν μου εἶν' ἡ θέα της,
Καὶ πῶς τὴν περιμένω τὴν στιγμὴν αὐτὴν,
Ὥστε καὶ ἂν δὲν ἤμην ἐκλεκτὸς αὐτῆς,
Καὶ ἂν δὲν μὲ ἠγάπα, ἀπὸ ἔλεος,
Ἂν ὄχι ἀπὸ πόθον τῆς καρδίας της,
Θὰ ἤρχετο ἐκείνη, ναὶ, θὰ ἤρχετο!
Ἀλλὰ ποτὲ μὴν ἔλθῃ, μὴ φανῇ ποτὲ,
Ἂν ἔρχεται νὰ μ' ἴδῃ ἀπὸ ἔλεος!
Τὸ ἔλεος εἶν' ὕβρις εἰς τὸν ἔρωτα . . .
Ὦ, κάλλιον τὸ μῖσος παρὰ ἔλεος,
Πλὴν καὶ τοῦ μίσους πάλιν ἔτι κάλλιον
Ὁ ἔρως, ἡ ἀγάπη! — Πῶς τὴν ἀγαπῶ! - -
Ἀλλ' ἔλα, ἔλα κόρη, κόρη προσφιλής·
Ἡ νὺξ τῆς ἀπουσίας εἰς τὸν ἥλιον
Τῆς ἐμφανίσεώς σου ἂς ἀπολεσθῇ . . .
Φεῦ· ἔχω νὰ σὲ ἴδω ἄπειρον καιρὸν,
Αἰῶνας ὁλοκλήρους, κόρη,—ἀπὸ χθές! . . .—
Ἂν ἄνω δὲν ὑπῆρχε πώποτε Θεὸς,
Ἐὰν ὁ κόσμος οὗτος ἦτο ἄθρησκος,
Θρησκεία ἡ Μαρία θὰ ἐγίνετο,
Καὶ θὰ τὴν ἐπροσκύνουν πάντες ὡς Θεὸν . . .
Τὴν βλέπεις, κ' ἐνῷ εἶναι ἄγγελος αὐτὴ
Νεότητος καὶ κάλλους, ὅσον ἄθλιος
Καὶ ὑλιστὴς ἂν ἦσαι, πόθος βέβηλος,
Ἡ σκέψις, ἡ ἰδέα, φαῦλος, μιαρὰ,
Ποτὲ ἀπὸ τὸν νοῦν σου δὲν διέρχεται·
Σὲ ἐκθαμβοῖ τὸ κάλλος τὸ πανάγιον,
Ὀσφραίνεσαι παρθένον καὶ ἀγνότητα,

Ὑψόνει τὴν ψυχήν σου εἰς τὸν οὐρανόν,
Τῆς βδελυρᾶς σαρκός σου παύει τὴν ὁρμήν,
Σὲ ἐξαγνίζει μία μόνη βλέψις της,
Κ' ὑποχωρεῖς καὶ φεύγεις μετὰ σεβασμοῦ,
Βελτιωμένος, ἄνθους, ὀνειροπολῶν
Ἀγάπην καὶ θρησκείαν, καὶ τὸν οὐρανόν!
Δὲν ἔρχεται ἀκόμη, πάντοτε ἀργεῖ·
Δὲν ἔρχεται, δὲν φθάνει, μ' ἐλησμόνησεν,
Ὡς λησμονεῖ πολλάκις καὶ ὁ ἥλιος,
Τὴν γῆν ἥτις προσμένει τας ἀκτῖνάς του...
Ἐκεῖνος, πλὴν ἐκεῖνος καταδέχεται,
Τὴν γῆν μας νὰ φωτίζῃ μὲ τὴν λάμψιν του,
Καὶ δὲν ἀρνεῖται, ὄχι, τὸ γλυκύ του φῶς,
Οὐδ' εἰς αὐτοὺς τοὺς ὄφεις καὶ τοὺς σκώληκας!
Καὶ σὺ εἰς τὸν Νικίαν, τὸν Νικίαν σου,
Βραδύνεις νὰ φωτίσῃς μὲ τὴν θέαν σου,
Ὅστις δὲν εἶναι σκώληξ, οὔτε ἑρπετόν;...
Μαρία, ἄ, Μαρία, μ' ἐλησμόνησες,
Μαρία, ὄχι, ὄχι, δὲν μὲ ἀγαπᾷς,
Ὅμως ἐγώ, ἠξεύρεις, σ' ἀγαπῶ ἐγώ,
Ὡς ἀγαπᾷ ὁ μάρτυς τὸ μαρτύριον,
Καὶ ὅταν ὁ Θεός του τὸν ὀλιγωρῇ...
Τί θέλεις; πῶς νὰ λάβω τὴν ἀγάπην σου
Καθὼς ἐγὼ τὴν θέλω, ὡκεάνειον;
Μὲ ἀγαπᾷς, ἀλλ' ὄχι ὅπως ἐννοῶ...
Ἐξήντλησα τὰ πάντα, σιδηρᾶ ψυχή!
Εἰδωλολάτρης εἶμαι, κ' ἴσως εἴδωλον,
Ὁωαῖον ἐκ σιδήρου ὡς οἱ ἐθνικοί,
Ἐλάτρευσ' ἡ ψυχή μου, ἴσως ἄγαλμα,
Θεότητος ἀκάμπτου, πλῆρες καλλονῆς,
Ἀλλὰ καὶ ἐκ μαρμάρου ἐπροσκύνησα.
Εἰς μάτην τὸ λατρεύω, εἶναι σίδηρος,
Εἰς μάτην ἀποθνήσκω, εἶναι μάρμαρον...
Φεῦ· ὡς λαμπὰς ἐμπρός της ἡ νεότης μου,
Ἔναψεν, ἐξαντλεῖται, κ' εἶναι νὰ σβεσθῇ!
Πῶς, πῶς νὰ ἐμψυχώσω ἄγαλμα ψυχρόν;..
Ἡ χεὶρ μου νὰ τὸ θραύσῃ εἶναι εὔκολον,
Πλὴν νὰ τὸ ἐμψυχώσῃ εἶν' ἀδύνατον!
Εἰπέ, εἰπέ, Μαρία! τὴν καρδίαν σου,
Διὰ νὰ μοὶ προσφέρῃς ὅπως τὴν ποθῶ,
Τί θέλεις, τί; εἰπέ μοι ἄνευ δισταγμῶν!
Σκέψου πᾶν ὅ,τι εἶναι μέγα, τολμηρόν,
Κ' ἐγώ, ἐγὼ τὸ πράττω—λέγε με, εἰπέ! —
Πῶς θέλεις νὰ σὲ πείσω ὅτι σ' ἀγαπῶ
Ὡς σ' ἀγαπῶ... διότι σὺ δὲν πείθεσαι,
Εἰς τόσας ἀποδείξεις τῆς ἀγάπης μου...
Ποίαν θυσίαν θέλεις; μὴ ἐπιθυμεῖς
Νὰ φονευθῶ ἐμπρός σου; τοῦτο; παρευθύς!
Ὅμως αὐτὸ τὸ πράττει καὶ ὁ ἔσχατος
Ἀκόμη τῶν ἀνθρώπων, καὶ εἷς πίθηκος...
Ὦ, μέγα, μέγα πρᾶγμα νὰ σφαγῇ κανείς!
Μὴ θέλεις, μήπως ἥρως νὰ κατασταθῶ;
Ἀλλὰ καὶ τοῦτο εἶναι τετριμμένον, μὴ
Διὰ τὴν ἐρωμένην καὶ τὰ ζῶ' αὐτά,
Δὲν μάχονται γενναίως καὶ ἡρωϊκῶς!
Ἄλλας θυσίας, ἄλλας! ἄ, ἰδοὺ, ἰδοὺ·
Πρὸς χάριν σου ἀκόμα ἐγὼ δύναμαι
Νὰ γίνω, τί νὰ γίνω; δοῦλος τοῦ Ἑρμοῦ,
Ἡ χεὶρ μου ἀντὶ λύρας πῆχυν νὰ κρατῇ,
Νὰ γίνω τοκογλύφος, νεκροθάπτης, ζῶν
Μὲ πτώματα καὶ τόκους... ἄλλο, ἄλλο τί;
Εἰς τὸν Νικίαν εἶναι ἴσως εὔκολον
Ἐὰν δὲν ἦναι ἥρως νὰ κατασταθῇ·
Ἀλλ' ὅμως τοκογλύφος, νεκροθάπτης, ὦ,
Αὐτὸ εἶναι θυσία καὶ θὰ τὴν ἰδῇς!..
Καὶ ὅμως ἐγὼ πράττω τι πλειότερον·
Πλειότερον ἀκόμη — πράττω ἔγκλημα! —
Ἀλλὰ τί λέγω τώρα, πῶς παραφρονῶ...
Συγγνώμην, ἄ, Μαρία, σὲ ἠδίκησα·
Σὺ νὰ ποθῇς τοιαῦτα; σὺ ὁ ἄγγελος,
Τῶν οὐρανῶν ἡ κόρη; τοῦ παράφρονος
Συγχώρησον τοὺς λόγους, παραφέρεται!
Κ' ἐγὼ ἤδη συγγνώμην, φίλη μου, ζητῶ,
Ἀπὸ τὸν ἑαυτόν μου, μόνον ἐπειδὴ
Διελογίσθην ταῦτα ἐν παραφορᾷ!..
Ὦ, πόσον, νέα κόρη, σὲ ἠδίκησα·
Ἠξεύρω, τὸ ἠξεύρω, τὸν Νικίαν σου
Τὸν ἀγαπᾷς, ὁπόσα, πόσα δείγματα
Δὲν μ' ἔδωκες ἀγάπης — Εἶμ' ἀχάριστος!
Ναί, σίδηρος δὲν εἶναι ἡ καρδία σου·
Ἐν τῇ παραφορᾷ μου, εἶπα ἄγαλμα
Πῶς εἶσαι ἐκ μαρμάρου... Εἰς τὸ κάλλος ναί,
Ἀλλὰ εἰς τὴν καρδίαν εἶσαι καὶ θεός,
Καὶ ἂν θεὸς δὲν εἶσαι πάλιν εἶσαι σὺ
Μαρία... πρᾶγμα, ὄχι τόσον γήϊνον!..
Ἡ ὥρα ὅμως φεύγει, καὶ δὲν ἔρχεται...
Δὲν ἔρχεται! ἡ μοῖρα ἡ ἀπάνθρωπος
Νὰ ἔλθῃ δὲν ἀφίνει τὴν Μαρίαν μου·
Ἡ μοῖρα δὲν τὸ θέλει, θέλω πλὴν ἐγώ!..
Πλὴν ποία εὐωδία διαχύνεται;
Εὐωδιάζει ὅλη, ὅλη ἡ ὁδός,
Καὶ ἤρχισε νὰ πάλλῃ ἡ καρδία μου...
Εἰς τὸν Ναὸν, ὀλίγον πρὶν ἐξέλθωσι,
Τ' Ἅγια τῶν Ἁγίων, τὰ μυστήρια,
Πρὶν ὁ Θεὸς ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ ἱεροῦ,
Παλμὸν εἰς τὴν καρδίαν αἰσθανόμεθα,
Παλμὸν ὡς νὰ μᾶς λέγῃ « Ἔρχετ' ὁ Θεός!..»
Κ' ἐγὼ παλμὸν τοιοῦτον συναισθάνομαι,
Ὀλίγον πρὶν τὴν ἴδω, πρὶν νὰ τὴν ἰδῶ...
Μὲ εἶναι ὠροδείκτης ὁ παλμὸς αὐτὸς
Τῆς θέας τῆς Μαρίας... τί παράδοξον!
Ποτὶ παλμὸς τοιοῦτος δὲν μ' ἠπάτησεν·
Ἰδοὺ, ἰδοὺ καὶ πάλιν — Ὕψιστε Θεέ!—

(Ὁρμῶν πρὸς τὸ παράθυρον καὶ βλέπων ἀπλήστως πρὸς τὴν ὁδόν.)

Ἰδοὺ, ἰδοὺ ἐκείνη! Εἰς τὰ γόνατα!
Γονυπετὴς ἂς πέσω· φθάνει, ἔρχεται...
Θάρρος καρδία, θάρρος! μὴ διαρραγῇς.
Ἰδέ την πῶς βαδίζει ἡ ἡγεμονίς·
Τὴν ἔκπληξιν ἰδέτε τῶν διαβατῶν...
— Μωροί! θὰ τυφλωθῆτε· μὴ τὴν βλέπετε,
Αὐθάδεις! τόπον δότε, πέσετε πρηνεῖς!
Μαρία μου! Μαρία! Ἐρωμένη μου!
Ὦ, δόξα· κάθε βῆμα, κάθε βῆμά της,
Εἶν' δι' ἐμὲ, βαδίζει, φθάνει δι' ἐμέ...
Ἀμηχανεῖ, ἐστάθη, τί παρατηρεῖ;
Τῆς εἶπα τὰ σημεῖα τοῦ ἀσύλου μου...
Μ' ἀναζητεῖ, διστάζει, ἵσταται μικρόν·
Ἰδοὺ βαδίζει πάλιν, καὶ ἡ κόμη της
Ἡ μαύρη κυματίζει, μαύρη ὡς ἡ νύξ...
Ἰδοὺ, ἰδοὺ τὸ στόμα τὸ παρθενικὸν,
Τὸ στόμα της, ὡς κάλυξ ῥόδου, πρὶν κανεὶς
Τὸν ὀσφρανθῇ ἀκόμα, εἰς ὃ χύνεται
Τοῦ μειδιάματός της ἡ ψυχὴ ἀβρά...
Ὦ, τῆς ὁδοῦ νὰ ἦμην τώρα χοῦς ἐγώ,
Ὁ ποῦς νὰ μὲ ἐπάτει τῆς Μαρίας μου!
Πλὴν δὲν θὰ τὴν ἐνόουν, τόσον ἐλαφρὰ
Διέρχεται Ἐκείνη—ὡς ὁ Ζέφυρος! —
Ὦ, ἄνεμος ἂς ἦμην νὰ μ' ἀνέπνεεν,
Ἂς ἦμην ὁ Θεός της νὰ μ' ἐλάτρευεν·
Ἀλλ' ὅλων τούτων εἶμαί τι καλλίτερον·
Εἶμαι ὁ ἐραστής της, μ' ἀγαπᾷ αὐτή!..
Μὲ εἶδε, μ' ἀτενίζει, μὲ προσμειδιᾷ·
Τοσαύτη εὐτυχία εἶναι θάνατος!
Ἐστάθη τεθλιμμένη, καὶ ἡ χεὶρ αὐτῆς,
Ἡ χεὶρ ἡ λατρευμένη πέμπει ἀσπασμὸν,
Καὶ φεύγει... ὦ, μὴ φεύγῃς! ἡ εὐθὺς κ' ἐγὼ
Ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦτο πίπτω τῆς ὁδοῦ·
Ἰδέ· κανεὶς δὲν εἶναι ἐπὶ τῆς ὁδοῦ,
Οὐδὲν μᾶς βλέπει ὄμμα, βάσκανον, κακὸν,
Ἐκτὸς τῆς Εὐτυχίας καὶ τοῦ Ἔρωτος!...

(Συμπλέκων τὰς χεῖρας.)

Ὦ, πόσον εἶσ' ὡραία! πόσον ἀγαθή!
Παρθένε, ὦ Θεέ μου, τί νὰ τῆς εἰπῶ;..
Φεῦ· μίαν λέξιν μόνον, μίαν πάντοτε,
Ἠξεύρω κ' ἐνθυμοῦμαι, ταύτην σ' ἀγαπῶ.»
Χαιρετισμὸν μὲ στέλλεις τελευταῖον, φεῦ!
Φοβεῖσαι μὴ μᾶς ἴδουν, ἔχεις δίκαιον.
Τὸ ἐννοῶ, τὸ βλέπω, ὅμως προσμένεν...
Μίαν στιγμὴν ἀκόμη... Μὲ μειδίαμα
Ἀγγέλου εἰς τὰ χείλη, φεύγει, ἔφυγε,
Φεύγει μ' ὠχρὰν τὴν ὄψιν καὶ τὴν νεφρὰν
Κ' εὐώδη κεφαλήν της στρέφει πρὸς ἐμέ!
Καὶ πάλιν, πάλιν μόνος, πάλιν ἔρημος...
Διάττον, Εὐτυχία, εἶσαι πάντοτε!...

(Ἔγραφον ἕνα μῆνα πρὸ τῆς μεταβολῆς τοῦ Ὀκτωβρίου, καθ' ἣν ἐποχὴν κατεδιωκόμην ὑπὸ τῆς ἐξουσίας τοῦ Ὀθωνος.)

ΤΟ ΦΡΟΥΡΙΟΝ

ΤΟΥ

ΚΑΡΡΟΟΥ.

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

(Συνέχεια· ἴδε φυλ. 76).

— Ἐμάρανες τὴν ὕπαρξίν μου! εἶπε ψυχρῶς ἡ Ἕλλεν.

— Θὰ ἐπανορθώσω τὰ πάντα! ἀνέκραξεν ἡ Ζάρα ἥτις τότε μόνον ἐγνώρισεν ὅλην τὴν δύναμιν τοῦ αἰσθήματος ὅπερ συνέδεεν αὐτὴν μετὰ τῆς δεσποίνης της.

— Δὲν δύνασαι! ἀπήντησεν ἡ ὀρφανὴ τῆς ὁποίας οἱ ὀφθαλμοὶ ἐπληρώθησαν δακρύων. Εἶναι πολὺ ἀργά, οἴμοι!... πολὺ ἀργά!

Ἡ Ἰνδὴ, ἐγερθεῖσα βραδέως καὶ ὀρθώσασα τὴν κεφαλὴν, ἐφανέρωσε τὴν ἀμετάπειστον ἀπόφασίν της νὰ μείνῃ.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν εἰσῆλθον ὁ συνταγματάρχης Μομβράϋ καὶ ὁ δόκτωρ Ὅρμ. Ἡ Ἕλλεν ἀπετάθη ἀμέσως πρὸς ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον ὁ θάνατος τοῦ σὶρ Οὐίλλιαμ καθίστα κηδεμόνα της, καὶ τῷ ἐζήτησε νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν ἀπόφασίν της.

— Ἀναμφιβόλως, ἀνεψιά μου, ἐὰν τοιαύτη ἦναι ἡ ἐπιθυμία σας, ἀπεκρίθη ὁ συνταγματάρχης· ἀλλὰ νομίζω ὅτι παρεξηγεῖτε τὴν διαγωγὴν τῆς πιστῆς τροφοῦ!

Τὸ βλέμμα τὸ συνοδεῦσαν τὰς λέξεις ταύτας « τῆς πιστῆς τροφοῦ, » μόνη ἡ πολυμήχανος γυνὴ ἐνόησε καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἐνδώσῃ, τοὐλάχιστον ἐπὶ τοῦ παρόντος. Ὁ Μίραν-Ἀφαζ τὴν εἶχε πληροφορήσει πόσον ὁ συνταγματάρχης ἦτο δεσμευμένος διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν σχεδίων του· ἄλλως τε δὲ, τὸν συνήντησεν εἰς τὴν καλύβην τοῦ κοντικλοτρόφου.

Στρεφομένη λοιπὸν πρὸς τὴν Ἕλλεν, εἶπε μετὰ μειδιάματος κακεντρεχοῦς·

— Ὑγιαίνετε! δὲν περιμένω νὰ μὲ διώξετε ὡς σκύλον! Θὰ ἐνταμωθῶμεν!

Ἡ ἀρχαία κυρία της ἀπεστρέψε τὴν κεφαλὴν διὰ νὰ κρύψῃ τὴν ὀδύνην τὴν ὁποίαν ἠσθάνετο διὰ τὸν ἀποχωρισμὸν ἐκεῖνον.

— Ἐλπίζω ὄχι! ἀπεκρίθη διὰ τρεμούσης φωνῆς.

— Θὰ ἐνταμωθῶμεν, ἐπανέλαβεν ἡ τροφός. Δὲν δύνασθε νὰ ἀποφύγετε τὴν εἱμαρμένην σας. Σᾶς λέγω ὅτι θὰ ἐνταμωθῶμεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ εἰς τὰς Ἰνδίας!

Ἔμελλε νὰ ἐξέλθῃ, ὅταν ὁ δόκτωρ Ὅρμ, ὅστις εἶχε συνομιλήσει χαμηλῇ τῇ φωνῇ μετὰ τῆς μίστρες Ζάρμυ, ἔκρουσε ταχέως τὸν κώδωνα καὶ διέταξε τὸν προσελθόντα ὑπηρέτην νὰ στείλῃ τὸν Κ. Ἔλβορθυ καὶ δύο ἀστυνομικοὺς κλητῆρας τοὺς ὁποίους ὁ κορόνερ εἶχεν ἀφήσει εἰς τὸ φρούριον.

Ὁ συνταγματάρχης Μομβράϋ ἤρχισε νὰ ἀνησυχῇ.

— Δὲν πρέπει νὰ ἀναχωρήσῃ ἡ γυνὴ αὕτη, εἶπεν ὁ δόκτωρ Ὅρμ· ἡ μαρτυρία της εἶναι σπουδαία.

— Καὶ τίς θὰ μὲ κρατήσῃ; ἠρώτησεν ἡ τροφὸς ὑπεροπτικῶς.

— Ἐγώ!

— Ὑμεῖς! Μὲ ποῖον δικαίωμα; Δὲν εἶμαι τῆς αὐτῆς θρησκείας!

— Ἀλλ' ὑπόκεισθε εἰς τοὺς Ἀγγλικοὺς νόμους, τοὺς ὁποίους ὀφείλω νὰ ἐφαρμόσω ὡς δικαστικὸς ἄρχων. Θὰ προσπαθήσω νὰ μὴ ἐμπαιχθῇ παρ' ὑμῶν ἡ δικαιοσύνη!

Ἡ Ζάρα ἐξῆλθε τοῦ δωματίου ἐν πάσῃ σπουδῇ.

Ἅμα ὁ Κ. Ἔλβορθυ ἔλαβε τὰς παραγγελίας του, ἔσπευσε νὰ τὰς ἐκτελέσῃ μετὰ τῶν δύο ἀστυνομικῶν κλητήρων· ἀλλ' ἡ τροφὸς δὲν εὑρέθη. Εἰς μάτην ἠρεύνησαν τὰ διάφορα δωμάτια· εἰς μάτην οἱ ὑπηρέται, οἱ ὁποῖοι τὴν ἐμίσουν, ἐβοήθησαν τὰς ἀναζητήσεις· οὐδὲν ἴχνος τῆς Ἰνδῆς ἀνεκάλυψαν.

—Μέγιστε Θεέ! ἀνέκραξεν ὁ ἐφημέριος ὅταν ἔμαθε τὴν ἀποτυχίαν ἐκείνην· πόσον τὸ μυστήριον σκοτεινοῦται!

Ἡ ἀλλόκοτος ἐξαφάνισις τῆς τροφοῦ ηὔξησεν εἰς τοιοῦτον βαθμὸν τὸν τρόμον τῶν ὑπηρετῶν, ὥστε πολλοὶ μεταξὺ αὐτῶν ἐδήλωσαν ὅτι ἤθελον νὰ καταφύγωσιν εἰς τὸ χωρίον. Καὶ αὐτὸς ὁ ἐφημέριος, εἰ καὶ μὴ συμμεριζόμενος τὴν δεισιδαιμονίαν των, ἐφοβήθη καὶ ἐπρότεινεν εἰς τὴν Ἔλλεν καὶ τὴν μίστρες Ζάρμυ νὰ ἀποσυρθῶσιν εἰς τὸ πρεσβυτέριον.

Ἡ ὀρφανὴ ὕψωσε βλέμμα ἱκετευτικὸν πρὸς τὸν συνταγματάρχην.

— Βεβαίως, ἀγαπητή μου, εἶπε, διότι εἶχε συμφέρον νὰ φαίνεται ὅσον ἠδύνατο καλὸς καὶ ἀφιλοκερδής. Ἐὰν ἐπιθυμῆτε τοῦτο καὶ ἐὰν ὁ δόκτωρ Ὅρμ συγκατατίθεται νὰ σᾶς δεχθῇ, προτιμότερον, πολὺ προτιμότερον, νὰ ἀπομακρυνθῆτε ἀπὸ τὸ θέατρον τοῦ λυπηροῦ τούτου συμβάντος.

Αἱ λέξεις αὗται ἐπροφέρθησαν μὲ τόνον περιπαθῆ, ἀλλὰ δὲν συνεκίνησαν τὴν καρδίαν τῆς Ἔλλεν, ἥτις ἤλεγξεν ἑαυτὴν ἐπὶ ἀχαριστίᾳ πρὸς τὸν νέον κηδεμόνα της.

Ὅλαι αἱ προετοιμασίαι ἐτελείωσαν εἰς διάστημα ὀλιγώτερον μιᾶς ὥρας, καὶ ἡ μικρὰ συνοδία διευθύνθη πρὸς τὴν ἅμαξαν τοῦ ἐφημερίου, τὴν ὁποίαν ὁ συνταγματάρχης Μομβράῦ διέταξε νὰ φέρωσιν εἰς τὴν ἀρκτικὴν θύραν τῆς οἰκίας διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὴν πρὸ τῆς βιβλιοθήκης διάβασιν. Ἡ Ἔλλεν θὰ εἰσήρχετο εὐχαρίστως εἰς τὸ ἀπαίσιον δωμάτιον διὰ νὰ ἴδῃ διὰ τελευταίαν φορὰν τὸν εὐγενῆ καὶ γενναῖον θεῖόν της· ἀλλ' ἐφοβοῦντο τὸ ἀποτέλεσμα τῆς θέας ταύτης ἐπὶ τοῦ σώματός της ἐξηντλημένου ἤδη ὑπὸ συγκινήσεως καὶ κόπου.

— Θὰ τὸν ἐπανίδετε εἰσέτι ἅπαξ, ἐψιθύρισεν ὁ συνταγματάρχης· ἀλλ' ὄχι τώρα!

Ἐνέδωκε μετὰ λύπης εἰς τὰς ἐνστάσεις ταύτας, καὶ ἐν μέσῳ τῶν δακρύων καὶ τῶν εὐλογιῶν τῶν ὑπηρετῶν, ἀφῆκε τὴν διαμονὴν ἐκείνην ὅπου εἶχεν εὕρει ἀγάπην δευτέρου πατρός.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΒ'.

Ὁ συμβολαιογράφος Ἔλβορθυ μόλις ἔλαβε κατοχὴν ἐπὶ τοῦ φρουρίου, ἤρχισεν ἀμέσως νὰ ζητῇ τὴν τροφὸν καὶ τὴν διαθήκην τοῦ σὶρ Οὐΐλλιαμ· ἀλλ' αἱ προσπάθειαί του ἀπέβησαν ἄκαρποι. Ὡς τελευταίαν καταφυγὴν, ἐκάλεσε τὸν Νίκολ, ὅστις ἐσκέπτετο ὅτι θὰ ἦτο προτιμότερον νὰ ἄφινε καὶ αὐτὸς τὸ φρούριον, ὡς ἡ φίλη του Ζάρμυ. Αἴσθημά τι τὸν ἐκράτησε· δὲν ἤθελε νὰ ἀφήσῃ τὸ πτῶμα τοῦ σεβαστοῦ κυρίου του εἰς τὴν φύλαξιν ξένων.

Ὁ συμβολαιογράφος ἐκάθητο εἰς τὸ δωμάτιον τῆς παιδαγωγοῦ, ὅπερ ἐπροτίμα ὡς μᾶλλον πλησιέστερον μὲ τὴν κοινὴν αἴθουσαν τῶν ὑπηρετῶν. Εἶχεν ἐνώπιόν του πᾶν ὅ,τι ἐχρειάζετο διὰ γραφὴν, ὅταν ὁ γέρων οἰκονόμος εἰσῆλθεν· ἀναμφιβόλως ἔλαβε σημείωσιν τῶν ἐργασιῶν τῆς ἡμέρας.

— Κύριε Νίκολ, εἶπε, καθήσατε, σᾶς παρακαλῶ... περιττοὶ αἱ φιλοφροσύναι! Ἠξεύρω ὅτι ἀπολαμβάνετε τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ εὐγενοῦς καὶ ποθητοῦ πελάτου μου.

— Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἀργυρᾶ σκεύη του καὶ τὰ κλειδία τῆς οἰνοθήκης, ναὶ, κύριε.

— Εἶσθε ἐδῶ πρὸ πολλοῦ;

— Πρὸ πεντήκοντα περίπου ἐτῶν.

Ὁ συμβολαιογράφος ἐστάθη μὴ ἠξεύρων πῶς νὰ τακτοποιήσῃ τὰς ἐρωτήσεις.

— Παλαιὸν καὶ παράδοξον κτίριον εἶναι τοῦτο! εἶπε τέλος.

— Ναὶ, κύριε.

— Αἱ ἀρχαῖαι οἰκίαι ἔχουν πολλὰς κρύπτας, πολὺ δυσκόλως εὑρισκομένας δι' ὅσους δὲν τὰς γνωρίζουν.

— Πιθανὸν, κύριε.

— Ἀναμφιβόλως θὰ ὑπάρχουν καὶ ἐδῶ τοιαῦται κρύπται;

Ὁ Νίκολ ἐφάνη ἐκπλαγεὶς· ἀλλ' ὡμολόγησεν ὅτι ἤκουσε νὰ ὁμιλῶσι περὶ αὐτῶν.

— Καὶ γνωρίζετε τὴν εἴσοδόν των; προσέθηκεν ὁ συμβολαιογράφος μὲ τόνον θωπευτικόν.

Ὁ οἰκονόμος ἔσεισε τὴν κεφαλήν.

— Ἠξεύρετε, ἐπανέλαβεν ὁ Κ. Ἔλβορθυ νομίσας ὅτι ὁ δισταγμός του προήρχετο διότι ἠγνόει ἴσως τοὺς σκοπούς του, ἠξεύρετε ὅτι ὁ κύριός σας εἶχεν ἐμπιστοσύνην εἰς ἐμέ;

— Κάλλιστα.

— Καὶ ὅτι τὰ αἴτια τὰ ὁποῖα μὲ ἀναγκάζουν νὰ σᾶς ἀποτείνω τὰς ἐρωτήσεις

ταύτας εἶναι νόμιμα; Ἄλλως τε δὲ, ὁμιλῶ πρὸς τὸ συμφέρον σας. Ὁ σὶρ Οὐΐλλιαμ, διὰ τῆς διαθήκης του, ἐξησφάλισεν ἐλευθερίως, ἐλευθεριώτατα, τὴν τύχην τῶν ὑπηρετῶν του. Ἐπειδὴ δὲ ἡ διαθήκη αὕτη δὲν ἐπανευρίσκεται, ἔχω λόγους νὰ πιστεύω ὅτι εἶναι κεκρυμμένη εἰς τὸ φρούριον.

— Δυνατὸν, κύριε, ἀλλὰ δὲν ἠμπορῶ νὰ σᾶς πληροφορήσω. Μὲ διηγήθησαν πολλὰς περιέργους ἱστορίας περὶ τοῦ φρουρίου τοῦ Καρρόου, περὶ τῶν δωματίων ὅπου δώδεκα ἄτομα ἠδύναντο νὰ κρυβῶσιν· ἀλλὰ δὲν γνωρίζω τὴν εἴσοδόν των. Αἱ ἱστορίαι αὗται δυνατὸν νὰ ἦναι ἀληθεῖς ἢ ψευδεῖς. Ὁ μόνος, κατὰ τὴν γνώμην μου, ὁ ὁποῖος ἠξεύρει τι περὶ ὅλων τούτων, εἶναι ὁ δυστυχὴς γέρων Μαρτῖνος· πανταχοῦ καὶ πάντοτε περιεπλανᾶτο.

— Καὶ πιστεύετε ὅτι γνωρίζει τὰς κρύπτας ταύτας;

— Εἶμαι βέβαιος.

— Καὶ ὅτι τὰς γνωρίζει μόνος;

Ὁ οἰκονόμος ἐδίστασεν.

— Ὁμιλήσατε! εἶπεν ὁ συμβολαιογράφος. Ἐνθυμηθῆτε ὅτι ὄχι μόνον ἐκπληροῖτε καθῆκον πρὸς τὸν κύριόν σας, ἀλλὰ διακυβεύετε καὶ τὰ ἰδικά σας συμφέροντα.

— Δὲν ἔχω ἀνάγκην τοῦ τελευταίου τούτου αἰτίου, ἀπήντησεν ὁ Νίκολ μετά τινα παῦσιν· ἀλλὰ δὲν ἠξεύρω ἐὰν ἀξίζῃ τὸν κόπον νὰ ἐπαναλάβω ὅσα ἤκουσα.

Ὁ Ἔλβορθυ τῷ εἶπεν ὅτι ἡ πλέον ἐλαχίστη λεπτομέρεια ἠδύνατο νὰ ἔχῃ μεγάλην σπουδαιότητα.

— Λοιπὸν, ἐπανέλαβεν ὁ οἰκονόμος, ἤκουσα μίαν ἡμέραν τὸν κονικλοτρόφον Βὶλ Σίδελερ νὰ λέγῃ ὅτι ἤξευρε τὰ ἀπόκρυφα μέρη τοῦ φρουρίου ἐπίσης καλῶς ὡς ὁ γέρων Μαρτῖνος· ὅτι ἡ οἰκία ἦτο ὡς λαγωτροφεῖον, καὶ ὅτι ὑπῆρχον εἰς τὰ τείχη τοσαῦται κλίμακες καὶ διάδρομοι μυστικοὶ ὅσοι θὰ ἦναι ἀναγκαῖοι διὰ δωδεκάδα οἰκιῶν τῆς νεωτέρας ἐποχῆς.

Ὁ συμβολαιογράφος ἐσημείωσε τὸ ὄνομα τοῦτο.

— Ποῦ κατοικεῖ αὐτὸς ὁ Βὶλ Σίδελερ; ἠρώτησε.

— Δὲν ἠξεύρω νὰ σᾶς εἰπῶ.

— Νομίζω νὰ εἴπετε ὅτι ἦτο κονικλοτρόφος;

— Ἦτο, ἀλλ' ὁ σὶρ Οὐΐλλιαμ τὸν ἀπέλυσε πρὸ δέκα ἢ δεκαπέντε ἡμερῶν.

Ὁ Κ. Ἔλβορθυ ἔκαμε δευτέραν τινὰ σημείωσιν, ἔπειτα ἔκλεισε τὸ χαρτοφυλάκιόν του.

— Ἀρκεῖ, εἶπεν.

Ὁ Νίκολ ἐχαιρέτησε καὶ ἀπεσύρθη, ἀφίνων τὸν συμβολαιογράφον εἰς τὰς σκέψεις του.

Εἶχεν ὕλην νὰ σκεφθῇ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΓ'.

Ὁ Μίραν-Ἄφαξ, ἐντελῶς θεραπευθεὶς ἐκ τῆς πληγῆς του, περιεφέρετο εἰς τὴν ἔρημον αἴθουσαν τοῦ Βουγκαλῶρ- Χάλλ· εἶχεν ὕφος εὐχαριστημένον καὶ σχεδὸν θριαμβευτικόν. Ἀποθανόντος τοῦ βαρώνου, ἀφῃρέθη ἓν μεσότοιχον μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς Ἔλλεν, καὶ εἶχεν ὡς βεβαίαν τὴν ἀνατροπὴν ὅλων τῶν ἄλλων τὰ ὁποῖα τὸν ἀπεχώριζον εἰσετι.

Εἰς τὰς Ἰνδίας ὀλίγον σέβονται τὴν ἀνθρωπίνην ζωήν· δὲν θεωροῦσιν ὡς ἀνανδρίαν νὰ ἀπαλλαχθῇ τις ἐνοχλητικοῦ ἐχθροῦ· τὸ ἐγχειρίδιον καὶ τὸ δηλητήριον θεωροῦνται ὡς ὅπλα νόμιμα· ὅστις μεταχειρίζεται αὐτὰ μᾶλλον προσφόρως ἀνακηρύσσεται ὡς μᾶλλον ἱκανός. Ὅθεν ὁ Μίραν, ὅστις θὰ ἐρυθρία ἐὰν ἠθέτει δοθεῖσαν ὑπόσχεσιν, οὐδεμίαν ᾐσθάνετο τύψιν διότι συνήργησε νὰ φονευθῇ ὁ σὶρ Οὐΐλλιαμ. Δὲν ἤθελε νὰ ψευσθῇ διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὸν θησαυρὸν τὸν ὁποῖον ἐπόθει, διότι τὸ ψεῦδος θὰ τὸν ἐξηυτέλιζεν εἰς τὸν ἑαυτόν του· ἀλλὰ φόνος ἦτο θυσία ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς ἀνάγκης, τῆς μόνης θεότητος τὴν ὁποίαν ἀνεγνώριζε.

— Δὲν δύναται νὰ μὲ διαφύγῃ! ἔλεγε· πρέπει νὰ γίνῃ ἰδική μου· στέφανος καὶ βραβεῖον τῆς ἐλπίδος μου καὶ τῶν βασάνων μου! Εἰς μάτην οἱ ἄνθρωποι τῆς ὠχρᾶς φυλῆς θὰ παρεντεθῶσι μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τῆς ἐπιθυμίας μου. Ἐκείνη ἐπλάσθη δι' ἐμέ, ἡ τύχη δὲν θὰ μὲ ἀπατήσῃ ποσῶς! Θὰ τὴν διαφιλονεικήσω καὶ μὲ αὐτὸν τὸν θάνατον!

Ἡ θύρα τῆς αἰθούσης ἠνοίχθη καὶ ὁ χὰν ἐφάνη. Πρῶτον ἤδη οἱ δύο ἐκεῖνοι ἄνδρες ἔβλεπον ἀλλήλους ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ σὶρ Οὐΐλλιαμ. Ἡ μορφὴ τοῦ γέροντος ἦτο ἐκτάκτως ὠχρά· ἀλλὰ τὰ

συνεσταλμένα χείλη του καὶ οἱ κοῖλοι ὀφθαλμοί του ἐνέφαινον σταθερὰν ἀπόφασιν.

— Δὲν σᾶς ἐκάλεσα! εἶπεν ὁ Μίραν, προσπαθῶν νὰ κρύψῃ ὑπὸ πέπλον ὑψηλοφροσύνης τὴν ταραχὴν τὴν ὁποίαν τῷ ἐπροξένει ἡ συνέντευξις αὕτη.

— Τὸ ἠξεύρω καλῶς, ἀπήντησεν ὁ ἐξωμότης. Ἀφ' ὅτου εὕρετε ἄλλους φίλους, ἐλάβατε ἄλλους συμβούλους, ἡ παρουσία μου σᾶς εἶναι ὀχληρά!

Ὁ Μίραν Ἄφαξ ἐσιώπησεν· ἐκ τῶν παλαιῶν ἀρετῶν του τῷ ἔμεινεν ὁ πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἔρως.

— Ἦλθα, ἐπανέλαβεν ὁ Χάν, ἐπειδὴ δὲν ἠθέλησα νὰ σᾶς ἀφήσω χωρὶς νὰ σᾶς εἴπω δύο λέξεις συμβουλῆς καὶ ἀποχαιρετισμοῦ!

— Νὰ μὲ ἀφίσετε!

— Ναί!... Ὁ νέος τὸν ὁποῖον ἠγάπων καὶ τὸν ὁποῖον ὑπηρέτησα ὡς φίλος καὶ ὄχι ὡς μισθωτός, δὲν εἶναι πλέον ἄξιος τῆς φιλίας μου, διότι εἰσῆλθεν εἰς τὴν σκολιὰν ὁδὸν τοῦ ἐγκλήματος, συμμαχήσας μὲ ἄθλιόν τινα τοῦ ὁποίου μόνη ἡ παρουσία μολύνει τὸν ἀέρα τὸν ὁποῖον ἀναπνέομεν, καὶ ταπεινωθεὶς εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ὥστε νὰ διαπράξῃ ἄνανδρον νυκτερινὴν δολοφονίαν!

— Ἔχετε διάθεσιν νὰ μὲ προδώσετε; ἠρώτησε ψυχρῶς ὁ Ἄφαξ.

Ὁ πρὸς ὃν ἀπετάθη ἡ ἐρώτησις αὕτη παρετήρησε τοσοῦτον ἀτενῶς τὸν μετ' αὐτοῦ συνομιλοῦντα, ὥστε οὗτος ἐδέησε νὰ ταπεινώσῃ τοὺς ὀφθαλμούς.

— Ἠδυνάμην νὰ σᾶς φονεύσω, εἶπεν, ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ σᾶς προδώσω.

— Διατί νὰ μὲ ἀφήσετε;

— Διότι δὲν σᾶς σέβομαι πλέον. Μὴ ζητῆτε νὰ κλονίσετε τὴν ἀπόφασίν μου, εἶναι ἀμετάκλητος.

— Δὲν θὰ ἐπιχειρήσω τοῦτο, ἀπεκρίθη ὁ νέος περιφρονητικῶς· δὲν ἐβαρύνθητε ὑμεῖς περισσότερον νὰ μὲ ὑπηρετῆτε παρ' ὅσον ἐγὼ ἐβαρύνθην τὸν σύμβουλόν μου.

— Διότι δὲν κολακεύω τὰ κακὰ πάθη σας, διότι ἤδη τοσοῦτον ἐμακρύνθητε εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ ἐγκλήματος, ὥστε ὁ πιστότερος φίλος σας δὲν δύναται πλέον νὰ σᾶς ἀκολουθήσῃ.

Ὁ Μίραν ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον ἀνυπομονῶν. (Ἕπεται τὸ τέλος.)

ΠΟΙΚΙΛΑ.

Ὅταν ὁ ἀγαθὸς βασιλεὺς Ρενὲ περιήρχετο τὰ περίχωρα τοῦ Ἀβινιὼν ἠναγκάσθη νὰ σταθῇ πρό τινος μικρᾶς πόλεως καὶ νὰ δεχθῇ τὸν δήμαρχον προσφέροντα αὐτῷ τὰς κλεῖδας.

Αἱ κλεῖδες δὲν προσφέρονται εἰς βασιλέα χωρὶς νὰ ἀπαγγελθῇ λόγος, καὶ ὁ πτωχὸς δήμαρχος ὅστις εἶχεν ἤδη ἑτοιμάσει ἕνα ἀρκετὰ μακρόν, ἄξιον ῥήτορος τῆς βουλῆς, ἐσταμάτησεν ἀμηχανῶν.

— Μεγαλειότατε, ἔλεγε, βλέποντες τὴν Ὑμετέραν Μεγαλειότητα, ἡ χαρὰ ἡμῶν εἶναι τοσοῦτον μεγάλη ὥστε... εἶναι τοσοῦτον μεγάλη ὥστε... ὥστε...

Καὶ ἐλησμόνησε τὰ λοιπά.

— Ἔχει καλῶς, φίλε μου, ἐννοοῦμεν, εἶπεν ὁ ἀγαθὸς βασιλεύς. Ἡ χαρά σας εἶναι τοσοῦτον μεγάλη ὥστε... δὲν δύνασθε νὰ τὴν ἐκφράσετε.

Εἰς ἄλλην ἐποχὴν, εἷς ἐξ αὐτῶν τῶν ἀρχόντων προσηγόρευε τὸν αὐτοκράτορα Ναπολέοντα Α'. Ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἠδύνατο νὰ τελειώσῃ, ὁ μέγας ἀνὴρ τὸν πλησιάζει καὶ τῷ λέγει χαμηλοφώνως καὶ προσηνῶς:

— Τελειώσατε μὲ δύο λέξεις.

Τότε ὁ δήμαρχος ἀνέκραξε:

— Ζήτω ὁ αὐτοκράτωρ!

Κύριός τις κωφάλαλος εἰσέρχεται ἡμέραν τινὰ εἰς ξενοδοχεῖον τοῦ Βορδὼ καὶ κάμνει νεῦμα ὅτι ἐπιθυμεῖ νὰ φάγῃ. Ὁ ὑπηρέτης τὸν ἐρωτᾷ τί φαγητὸν θέλει. Εἰς μάτην ὅμως ὁ ξένος ζητεῖ νὰ τῷ παραστήσῃ διὰ σημείων ὅτι ἐπιθυμεῖ βωδινόν· ὁ ὑπηρέτης δὲν ἐννοεῖ τὴν σημασίαν τῶν χειρονομιῶν. Ὁ κύριος, θέτων τοὺς δύο ἀντίχειρας εἰς τὸ μέτωπον, παριστᾷ ζεῦγος κεράτων.

Ἡ οἰκοδέσποινα δυσανασχετήσασα ἕνεκα τῆς μιμικῆς ἐκείνης σκηνῆς ἐρωτᾷ τὸν ὑπηρέτην τί θέλει ἐκεῖνος ὁ κύριος.

— Δὲν ἠξεύρω, ἀπεκρίθη, νομίζω ὅτι γυρεύει τὸν ἀφέντη.

ΑΓΓΕΛΙΑΙ ΒΙΒΛΙΩΝ.

ΚΟΜΙΣΣΑ ΣΑΡΝΥ, μυθιστόρημα Α. Δουμᾶ. Ἐξεδόθησαν ὁ Α' καὶ ὁ Β' Τόμος καὶ τιμᾶται ἕκαστος δραχ. 7:50.
Ὁ Γ' εἶναι ὑπὸ τὰ πιεστήρια.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΠΙΤΟΥ, μυθιστόρημα Α. Δουμᾶ. Τούτου ἡ ἐκτύπωσις ἐπισπεύδεται καὶ μετὰ ἕνα μῆνα περαιοῦται. Τιμᾶται δραχ. 10.

ΒΙΚΤΟΡΟΣ ΟΥΓΓΩ « ἡ τελευταία ἡμέρα καταδίκου » μετάφρασις Νεοκλέους Καζάζη. Τιμᾶται δραχ. 2.

ΜΑΡΙΑ ΔΟΞΑΠΑΤΡΙΙ, δρᾶμα εἰς πράξεις πέντε, ὑπὸ Δ. Ν. Βερναδάκη, ἔκδοσις δευτέρα. Τιμᾶται δραχ. 2:50.

ΤΑ ΤΕΚΝΑ ΤΟΥ ΔΟΞΑΠΑΤΡΙΙ, δρᾶμα εἰς πράξεις πέντε ὑπὸ Σοφοκλέους Κ. Καρύδου, στεφθὲν ἐν τῷ ποιητικῷ διαγωνισμῷ τοῦ 1868. Τιμᾶται δραχ. 2.

ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ ἢ ἀπάνθισμα τῶν ἐκλεκτοτέρων τεμαχίων τῆς νέας Ἑλληνικῆς ποιήσεως. Ἐν Ἀθήναις 1868. Εὑρίσκεται παρὰ τῷ βιβλιοπώλῃ Κ. Τεφαρίκῃ (ὁδὸς Αἰόλου ἀριθ. 107) καὶ παρὰ τῇ διευθύνσει τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης. Τιμᾶται δρ. 7.

Οἱ προμηθεύοντες 5 συνδρομητὰς εἰς τὴν Ἐθνικὴν Βιβλιοθήκην προπληρώνοντας τὴν ἐτησίαν συνδρομὴν των λαμβάνουσιν ἐπὶ ἓν ἔτος αὐτὴν δωρεάν.

Οἱ ἀλλάσσοντες διαμονὴν συνδρομηταὶ ὀφείλουσι νὰ εἰδοποιῶσιν *ἐγγράφως* τὴν διεύθυνσιν περὶ τούτου, ἵνα γνωρίζῃ ποῦ πρέπει νὰ στέλλῃ τὰ φυλλάδια· εἰ δὲ μὴ τὰ ἀπολεσθέντα ἀναπληροῦνται ἀντὶ λεπτῶν 50 ἕκαστον.

ΟΥΔΕΙΣ τῶν ἐν ταῖς Ἐπαρχίαις γίνεται συνδρομητής, ἂν δὲν πέμψῃ συγχρόνως τῇ αἰτήσει καὶ τὸ ποσὸν τῆς ἐτησίας συνδρομῆς.

ΠΑΣΑ ἐπιστολὴ μὴ ἀπηλλαγμένη ταχυδρομικῶν τελῶν εἶναι ἀπαράδεκτος.

Αἱ ἐπιστολαὶ ἐπιγράφονται οὕτω:

Πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ περιοδ. συγγράμ. « *Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη.* »
Εἰς Ἀθήνας.

Αἱ περιέχουσαι χρήματα ἐπιστολαὶ πρέπει νὰ στέλλωνται ἐπὶ συστάσει.

Τὰ δύο προηγούμενα ἔτη τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης πωλοῦνται ἀντὶ δραχμῶν 6 ἕκαστον.